

UPPSALA
UNIVERSITET

Juridiska institutionen
Vårterminen 2015

Examensarbete i straffrätt
15 högskolepoäng

Djurplågeri enligt BrB 16:13

med fokus på djurs lidande

Författare: Romana Hjalmarson Vertovec

Handledare: Universitetslektor Eva Johnsson

Innehållsförteckning

Förkortningar	5
1 Inledning	7
1.1 Bakgrund	7
1.2 Problemformulering, syfte och frågeställning.....	8
1.3 Avgränsning	9
1.4 Metod och material.....	10
1.5 Disposition	11
2 Gällande rätt.....	12
2.1 Inledning.....	12
2.2 Djur som objekt i rättsordningen.....	12
2.3 Brottet djurplågeri	13
2.3.1 Bakgrund	13
2.3.2 Ansvarsrekvisiten uppsåtliga och av grov oaktsamhet.....	14
2.3.3 Gärningstyper	17
2.3.4 Otillbörligen utsätta djur för lidande	18
2.4 Brott mot djurskyddslagen	20
2.4.1 Allmänt om brott mot djurskyddslagen	20
2.4.2 Särskilt om förbud mot sexuella handlingar med djur	21
2.5 Avslutande kommentar	23
3 Ett urval av rättsfall.....	24
3.1 Inledning.....	24
3.2 Rättsfall från Högsta domstolen.....	24
3.2.1 NJA 1921 s. 660 Djurplågeri vid vägran att mjölka kor	24
3.2.2 NJA 2006 s. 339 Brottslighetens art i fall av djurplågeri	25
3.3 Rättsfall från underrätterna.....	26
3.3.1 RH 1993:22 Ståltråd fastgjord i tryne på svin	26
3.3.2 RH 1994:1 Stallägares ansvar för inhysta hästar.....	27
3.3.3 RH 1999:85 Hästar fick, eller riskerade att få, skadligt foder.....	29
3.3.4 RH 2005:31 Travkusk tilldelade häst 14 spöslag inom sträcka av 220 meter.....	30

3.3.5 RH 2011:19 Två fall av djurplågeri där en kanin antänts och en annan hetsats av hund	31
3.3.6 Svea hovrätt, mål nr B 693-12 Djurplågeri av valp medelst misshandel	32
3.3.7 Värmlands tingsrätt, mål B 4081-12 Djurplågeri avseende tjur och gråhund.....	33
3.3.8 Värmlands tingsrätt, mål B 2592-10 Vanvård av nötkreatur.....	34
3.4 Avslutande kommentar	34
4 Analys och egna reflektioner	36
4.1 Inledning.....	36
4.2 Djurs lidande	36
4.2.1 Vad är lidande?.....	36
4.2.2 Lidande i rättsfallen	39
4.3 Utlåtanden från veterinärer och andra vittnen/sakkunniga	43
4.4 Andra iakttagelser och reflektioner.....	45
4.5 Avslutande kommentar	47
5 Sammanfattning och avslutande diskussion	48
Käll- och litteraturförteckning	50

Förkortningar

BrB	Brottsbalk (1962:700)
Brå	Brottförebyggande rådet
DF	Djurskyddsförordningen (1998:539)
DL	Djurskyddslagen (1998:534)
Ds Ju	Departementsserien Justitiedepartementet
FB	Föräldrabalk (1949:381)
HD	Högsta domstolen
HovR	Hovrätt
HR	Häradsrätt
Jur. kand.	juris kandidatexamen
Leg. vet.	legitimerad veterinär
NJA	Nytt Juridiskt Arkiv avdelning I
Prop.	Proposition
RB	Rättegångsbalk (1942:740)
SJVFS	Statens Jordbruksverks Föreskrifter
SL	Strafflag (1864:11)
SLU	Sveriges Lantbruksuniversitet
SOU	Statens Offentliga Utredningar
TR	Tingsrätt

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Brott mot djur väcker många känslor. Hos de flesta av oss torde dessa känslor vara av det negativa slaget, men det finns tyvärr individer som upplever detta som det motsatta och således som något positivt. När sådant brott mot djur uppdagas innebär det ofta stor massmedial uppmärksamhet.¹ Då vi människor håller, eller på annat sätt interagerar med, djur är de utlämnade till människan. Eftersom djur, i vår rättsordning, anses vara saker, lösöre och egendom, åtnjuter de inte några egna rättigheter.² Istället har vi människor skyldighet att förhålla oss till regler om såväl djurplågeri (16:13 brottsbalken (BrB)) som djurskydd (djurskyddslagen 1998:534 (DL)). Även om vi i Sverige anses ha ett gott djurskydd är det ständigt aktuellt att detta diskuteras och ventileras för att kunna upprätthållas på en god nivå. Likväl bidrar aktualitet och diskussion avseende djurskydd och brott mot djur till att detta anses legitimt för alla i vårt svenska samhälle.³

I Sverige infördes straff för djurplågeri i strafflagen (SL) 1858. Paragrafen innebar att den som visade uppenbar grymhet mot husdjur kunde dömas till böter.⁴ Emellertid fanns redan tidigare bestämmelser om straff i landskapslagarna för den som skadade annans djur. Syftet torde dock ha varit att skydda egendom snarare än skydd för djuren i fråga.⁵ Numera återfinns paragrafen i BrB 16:13 och omfattar inte längre bara husdjur utan alla djur. Istället för ”uppenbar grymhet” mot djur tar nuvarande lagstiftning sikte på djurets lidande. Allt lidande omfattas emellertid inte.

Som yrkesverksam veterinär är jag van att alltid sätta djurens väl och ve i främsta rummet och även inom veterinärmedicin har jag vid undersökning och behandling att förhålla mig till djurets lidande. Då jag flera gånger ombetts avge utlåtanden i djurplågeriärenden, och även kallats till domstol som vittne eller sakkunnig, har jag återkommande uppmärksammat och uppmärksamrats på att bedömningen av djurets lidande blir av stor betydelse för fallets utgång. Av såväl veterinärer som poliser och jurister påpekas återkommande att utförliga vittnesförhör och utlåtanden från veterinärhåll, framför allt avseende djurets lidande, är av stor vikt för utredningen av brott mot djur. Om inte ”kan hela förundersökningen stå eller falla med

¹ Brå, 2013-01-14.

² Striwing (1998), s. 26.

³ Hjalmarson Vertovec (2015), s. 23. Liknande resonemang förs i slutkommentarerna av samma författares C-uppsats i polis rätt.

⁴ Stjernberg (1930), s. 164 samt Holmqvist m. fl. (2013), BrB 16:13 s. 1.

⁵ Striwing (1987), s. 11-12 och s. 350-353.

vittnesmålet från veterinären”.⁶ Detsamma torde likväl kunna bli av avgörande vikt för utfallet i domstol om ärendet går till åtal.

I min C-uppsats *Utredning av brott mot djur*, i polisrätt, pekade jag på svårigheter vid utredning av brott mot djur (jämfört med utredning av andra brott) och sökte svara på varför så få fall av djurplågeri och/eller brott mot djurskyddslagen går till åtal. Jag fann att regleringen på området fungerar som den ska, trots att få åtalsanmälningar och få lagföringar avseende brott mot djur görs. Flera problem vid utredning av brott mot djur uppmärksammades, varav de flesta får betydelse för ärendets vidare bedömning i domstol.

En av de uppmärksammade svårigheterna är att jurister och veterinärer inte använder sig av, och ibland inte har förståelse för varandras, (fack-)språk, vilket framför allt får betydelse för bedömningen av djurs lidande. Ett vanligt fel där sådan ”språkförbistring” kan uppstå är då veterinär använder sig av det medicinska uttrycket ”lindrig”, vilket är en gradering av ett onormalt hälsotillstånd, men att detta av rättsväsendet uppfattas som ”ringa” i lagens mening, vilket inte är korrekt.⁷ Då lagtexten i BrB 16:13 inte vidare preciserar rekvisitet lidande kan detta ytterligare medföra att olika individer tolkar begreppet på olika sätt, vilket kan leda till såväl problem vid bedömning av bestämmelsen som tvetydigheter under förhandlingarna. Jag anser således att det är av stor vikt att ytterligare undersöka och klargöra vad som avses med just djurplågeristadgandets lidandebegrepp, men även hur detta bedöms av domstol i eventuella förhör eller utlåtanden av framför allt veterinärer. Till detta kan även kopplas en vidare rättslig diskussion om djurs lidande, eftersom även djurskyddslagen tar upp detta.

1.2 Problemformulering, syfte och frågeställning

Problematiken kring djurs lidande innefattar flera delar. Å ena sidan råder viss oklarhet angående själva rekvisitet lidande i BrB 16:13. Då lidandet inte preciseras i lagen och då det idag förekommer olika skrivningar avseende djurplågeristadgandets lidande i domar (se vidare under 2.3.4 och 4.2) kan djurs lidande uppfattas på olika sätt av olika aktörer såsom jurister, veterinärer, och djurhållare med flera, men även uppfattas olika inom respektive skrå. Denna del av problemet avser den straffrättsliga delen. Å andra sidan finns även problem med lidandebegreppet avseende hur det bedöms i domstol. Detta uppkommer genom att det ofta är veterinärer som uttalar sig eller avger utlåtande om djurs lidande, vilket sedan bedöms av rättens ledamöter. Då personer ur olika skrån eller yrkeskategorier hanterar språket utifrån sin

⁶ Andersson och Jacobsson vid *Seminarium om hantering av djurskyddsbrott*, 2014-10-30, SLU, Uppsala samt Beck-Friis (2014), s. 35.

⁷ Hjalmarson Vertovec (2015), s. 16-17, 23.

respektive synvinkel är det lätt att missförstånd och feltolkningar uppstår. Denna del av problemet, vilken rör bevisningen av lidande, hänför sig till den mer processrättsliga sidan av juridiken.

Syftet med denna uppsats är att analysera gällande lagstiftning avseende djurplågeri, särskilt med avseende på djurs lidande samt att se hur denna tar sig uttryck i praktiken. Då åtalspunkten ofta är djurplågeri alternativt brott mot djurskyddslagen kommer utöver BrB 16:13, även bestämmelser i DL att beskrivas för jämförelse eller då detta på annat sätt anses erforderligt. Mina frågeställningar är följande:

Vad avser BrB 16:13 med ”otillbörligen utsätter djur för *lidande*”?⁸

Hur tillämpas lidandebegreppet i BrB 16:13 av domstolarna?

1.3 Avgränsning

Uppsatsen fokuserar på djurplågeri och framför allt på djurs lidande. Som beskrivits ovan under 1.2 innefattar problemet med djurplågeristadgandets lidandebegrepp såväl straffrättsliga som processrättsliga aspekter. Dessa är dock nära sammanlänkade. Då denna förhållandevis korta uppsats inte rymmer en fullskalig och djuplodande utredning och argumentation av båda dessa delar avgränsas uppsatsen till den straffrättsliga delen av problemet. Eftersom de olika delarna, åtminstone enligt min uppfattning, ändå har stor påverkan på och innebörd för varandra, och givetvis för utfallet i djurplågeriärenden, finns dock vissa exempel och påpekanden som tangerar såväl den straffrättsliga som processrättsliga delen av problemet med i analys och egna kommentarer. Läsaren bör dock än en gång uppmärksammas på att fokus ligger på den straffrättsliga redogörelsen och analysen. När exempel och påståenden som mer hänför sig till processrätt än straffrätt återges, är detta alltså mer i syfte att sätta in problematiken kring lidandebegreppet i ett sammanhang, än att ge en processrättslig utredning av problemet.

Stadgandet i BrB 16:13 omfattar alla djurslag/arter (se vidare under 2.3.1). Här tas dock särskilt sikte på (icke-mänskliga) domesticerade arter. Så är fallet eftersom mål i domstol oftast rör just sådana och inte vanligen djur av vilda arter. Även om huvudsakligt fokus ligger på brottet djurplågeri går även in på djurskyddslagens bestämmelser då även dessa avser djurs lidande och då det, om gärningsman inte blir dömd för djurplågeri, finns möjlighet att döma densamme för brott mot DL. Vidare avgränsas uppsatsen till svensk lagstiftning och de följer denna får i praktiken. Uppsatsen kommer inte att fokusera i större utsträckning på påföljder, men dessa kan komma att beröras i fall då de kan påverkas av bedömningen av djurs lidande.

⁸ Egen kursivering, ej kursivt i lagtexten.

1.4 Metod och material

I denna uppsats används rättsdogmatisk metod, vid vilken analys sker utifrån rättskällor. Således sker analysen utifrån lagtext, förarbeten, praxis och doktrin. Då prejudicerande fall avseende brott mot djur är förhållandevis få och då de flesta av ärendena/målen aldrig når längre än till första instans kommer även domar från lägre instanser att användas och analyseras. Detta görs dock med insikten om att de inte ska ses som prejudikat och att endast domar från högsta instans är av prejudicerande värde för praxis. Valda underinstansdomar används i syfte att ytterligare illustrera och exemplifiera hur djurplågeristadgandets lidandebegrepp uttrycks och används i praktiken. Rättsfall har valts ut med avseende på vanligt förekommande djurslag, men även för att få en viss geografisk spridning för att inte bara granska domar från en och samma domsaga. Urvalet av dessa domar är således en form av bekvämlighetsurval, anpassat till såväl tillgängliga som för frågan representativa, domar, varför resultatet inte skall ses som direkt generaliserbart.

Givetvis ses även till prejudikat, vilket gör att uppsatsen får en högre tillförlitlighet. Det bör dock nämnas att en del av prejudikaten, det vill säga domarna från Högsta domstolen, är av äldre datum. Även om dessa kan innehålla information som ännu är av värde, till exempel i fråga om lidandebegreppet, kan det också vara så att såväl lagtext och förarbeten som djurhållning i praktiken har förändrats så pass mycket med åren, att rättsfallen egentligen inte längre torde vara av större värde i praktiken. Där sådana rättsfall ändå används kommenteras detta i anslutning till fallen i fråga i kapitel 3 och/eller i analysen av desamma i kapitel 4.

Doktrinen på djurplågeri- och djurskyddsområdet är inte omfattande. Förutom lagkommentar utgörs litteraturen av Striwings framställningar, dock är dessa inte direkt nya. Eftersom ingen annan litteratur på området finns används ändå Striwings, dock efter kontroll av aktualiteten i fråga. Då artiklar på det juridiska området avseende djurplågeri är få och i stort sett med samma innehåll som i Striwings litteratur (och av samma författare) används inte några sådana.

För att söka svara på vad lidande är används även viss annan litteratur, främst uppslagsverk. Utöver nämnda källor kompletteras materialet med egna tankar och erfarenheter från det veterinärmedicinska fältet. Detta skall ses som en ytterligare beskrivning av hur djurskyddsärenden kan behandlas i praktiken och är alltså inte att se som en del av den rättsliga delen, utan snarare hur denna kan påverka och påverkas av ”verkligheten” där såväl djur, veterinärer, jurister som andra aktörer kommer att interagera.

1.5 Disposition

Uppsatsen behandlar framför allt teori och tillämpning av djurplågeristadgandet med avseende på djurs lidande, men kompletteras även av exempel och beskrivningar från praktiken. Argumentation och analys förs fortlöpande, men fördjupas även, i ett separat kapitel på slutet.

Uppsatsen är indelad i 5 kapitel, varav de flesta har underrubriker. I de kapitel som är längre och har flera avsnitt ges såväl en kort inledning som en avslutande kommentar. Detta görs för att underlätta för läsaren och för att tydligare hålla ”den röda tråden”. I detta inledande kapitel har bakgrund, syfte och ramar för uppsatsen redogjorts för. Härfter följer en genomgång av gällande rätt, framför allt med fokus på djurs lidande. Efter det görs en genomgång av valda rättsfall på området, varefter en analys och kommentar av djurplågeri, med fokus på lidandebegreppet, sker utifrån såväl refererade rättsfall som lagstiftningen i sig. Slutligen ges en sammanfattning av uppsatsen.

2 Gällande rätt

2.1 Inledning

Djur kan vara stora eller små, fyrfota eller tvåfota och dessutom ha fenor eller vingar. Ändå kan alla olika arter höra under begreppet djur. Då djur, i vår rättsordning, inte har några rättigheter skyddas de istället av djurplågeriparagrafen (BrB 16:13) och djurskyddslagstiftningen⁹. I detta kapitel beskrivs först djurens position i vår svenska rätt, varefter de aktuella brotten går igenom.

2.2 Djur som objekt i rättsordningen

I den svenska rättsordningen har inga andra djur än människorna rättigheter. Djur (utom människan) betraktas av lagen som saker eller lösöre, det vill säga egendom som kan ägas, säljas, tappas bort eller till och med dödas. Då djur, lagligen sett, är objekt, vilka kan utgöra egendom, kan de bli föremål för egendomsbrott såsom stöld, häleri och skadegörelse.¹⁰ Är gärningsmannen som begår brott mot djur densamme¹¹ som djurhållaren kan brottet rubriceras djurplågeri (BrB 16:13) eller brott mot djurskyddslagen, varvid djurets väl och ve, likväl som gärningsmannens avsikt, sätts i fokus. Begås brott mot djur av annan person, än den med djurhållaransvar, betraktas däremot djur än mer som egendom, varvid det förstörda/föroringade värdet sätts i fokus och brottet kan rubriceras som skadegörelse (BrB 12:1).

Även om djur, likt människor, som utsätts för våld, i praktiken är offer för brott, betraktas djur inte som brottsoffer. Detta medför att djur som brottsoffer inte har några rättigheter. De omnämns inte heller i Brottsofferfondens eller -myndighetens verksamhet.¹² Trots detta ska den som döms för djurplågeri ändå erlagga avgift till Brottsofferfonden då fängelse ingår i straffskalan.¹³ Medel från fonden är avsedda att användas till ”verksamhet som gagnar brottsoffer”.¹⁴ Då det är på detta vis anser jag att åtminstone en liten del av medlen från Brottsofferfonden på något vis borde gagna djuren. Även om djurplågeridomarna är förhållandevis få och då våldsutsatta djur inte på samma sätt som människor är i behov av stöd och andra hjälpande insatser, borde åtminstone brott mot djur kunna uppmärksammas

⁹ DL, DF samt till dessa hörande föreskrifter.

¹⁰ Striwing (1998), s. 26.

¹¹ Gärningspersonen kan givetvis även vara ”densamma”, alltså av honligt kön, dock är större delen av de som döms för djurplågeri eller brott mot djurskyddslagen män.

¹² Brottsoffermyndigheten, www.brottsoffermyndigheten.se, hämtad 2014-12-27. Undantagsvis kan dock djur nämnas avseende koppling mellan våld mot djur och våld mot människor.

¹³ Se 1 § Lag (1994:419) om brottsofferfond.

¹⁴ 3 § ovanstående lag.

ytterligare. Så är fallet eftersom djur, då djurplågerifall väl går till domstolsprövning, ofta redan är döda, varför stödande/hjälpande insatser, likt de till våldsutsatta människor, inte är aktuella. Istället för sådana insatser anser jag att viss del av medel från Brottsofferfonden kunde användas för information om hur djur utsätts för brott, och att detta är just brottsligt och således inte accepterat i vårt svenska samhälle. På så vis kan information spridas till allmänheten och gemene man uppmärksammas på vad som är ”rätt och fel” och därmed, förhoppningsvis både lättare och på ett tidigare stadium, påpeka missförhållanden och olämpligheter avseende interaktion med djur. Genom att visa på hur djur far illa och att vi människor har skyldighet att skydda de rättighetslösa djuren borde vissa fall av djurplågeri kunna undvikas genom att de upptäcks och åtgärdas i tidigare skede så att djuret i fråga inte behöver utsättas för än mer lidande och handlingen inte behöver gå så långt som till djurplågeri.

2.3 Brottet djurplågeri

2.3.1 Bakgrund

BrB 16:13 lyder:

”Om någon uppsåtligen eller av grov oaktsamhet, genom misshandel, överansträngning eller vanvård eller på annat sätt, otillbörligen utsätter djur för lidande, dömes för *djurplågeri* till böter eller fängelse i högst två år.”

Brottet djurplågeri infördes i svensk rätt 1857. Ursprungligen avsåg paragrafen endast ”kreatur” (jämför lantbrukets djur), men i och med lagändringen 1907 kom bestämmelsen att avse (alla) ”djur”. Således innefattas såväl tama, som vilda djur, oavsett huruvida de är föremål för annans äganderätt eller inte.¹⁵ Tidigare avsågs endast djur som var i någons ägo, men i och med att begreppet ändrades till ”djur” kom brottet djurplågeri även att bli tillämpligt avseende vilda djur (även oavsett om de utgör statens vilt¹⁶ eller inte). I paragrafen ges ingen ytterligare förklaring till vad som ska uppfattas som djur, inte heller ger förarbetena vidare ledning. Av doktrinen framgår att det är oklart vilka djur som skyddas, respektive inte skyddas, av djurplågeristadgandet, men det konstateras att för ansvar krävs att det kan fastslås att djuret kan uppleva lidande och att det har utsatts för oacceptabelt sådant.¹⁷ Tydligt är dock att djur är levande varelser skilda från människorna, då djuren inte kan vara rättssubjekt.

¹⁵ Holmqvist m. fl. (2013), BrB 16:13, s. 1 samt Stjernberg (1930), s. 164.

¹⁶ Statens vilt avser ett antal sällsynta däggdjurs- och fågelarter, vilka enligt jaktlagen, jaktförordningen och Naturvårdsverkets föreskrifter inte får behållas av upphittare utan tillfaller staten (tidigare kronan).

¹⁷ Ulväng m. fl. (2012), s. 205.

Även om den brottsliga handlingen riktar sig mot djuret (eller djurskyddet) anses djurplågeri, av rättsordningen, vara ett ”brott mot allmän ordning”. Således är brottsobjektet inte det utsatta djuret i sig, utan anses av lagen vara den allmänna ordningen. I doktrinen finns dock även beskrivet att det egentliga brottsobjektet är människans sinnesfrid.¹⁸

Trots att djurplågeristadgandet återfinns under BrB kap. 16 anser jag det något långsökt att djurplågeri i praktiken skulle vara något brott mot just den allmänna ordningen. Först om mycket allvarliga och omfattande brott mot djur skulle ske är det möjligt att det skulle påverka den allmänna ordningen och i så fall i form av protester eller motaktioner mot handlingarna och/eller förövarna av brottet/en. Jag anser det ändå vara en god tanke att placera djurplågeri bland brotten mot allmän ordning, eftersom det på så sätt kan anses visa att det inte är accepterat av allmänheten och den ordning vårt samhälle har. Dock innebär kriminaliseringen av brottet i sig redan att det får anses ha en sorts allmänpreventiv verkan. Någon annan (bättre) placering i BrB av straffstadgandet om djurplågeri har jag dock svårt att finna. Att beskriva brottsobjektet som människans sinnesfrid tilltalar mig personligen. Förklaringen bör dock sannolikt mer användas för att beskriva för enskild/gemene man vad djurplågeribrott riktas mot, istället för att sägas vara vad lagtexten i BrB 16:13 avser som brottsobjekt.

2.3.2 Ansvarsrequisiten uppsåtliga och av grov oaktsamhet

2.3.2.1 Uppsåtliga

Djurplågeri är ett brott med en följd eller effekt. För att brottsbeskrivningen ska anses vara uppfylld krävs att den otillåtna gärningen anses förövad ”uppsåtliga” och att det finns ett orsakssamband mellan gärningsmannens handling och den straffrättsligt relevanta effekten, alltså djurets lidande.¹⁹ Såväl att göra något, som att underlåta att göra något, uppsåtliga, är straffbart.²⁰ Djurplågeri kan således förövas genom underlåtenhet av någon som är i skydds- eller övervakningsgarantställning. Vanligast torde vara djurplågeri i form av underlåtenhet av skyddsgarant avseende utfodring eller rastning av djur, men även djurplågeri i form av underlåtenhet av övervakningsgarant är möjlig på sådant sätt som vid misshandel.²¹ (Se även om handlingsplikt under avsnitt 2.3.2.2.)

Lagtexten preciserar inte uppsåtet. Således är uppsåtet okvalificerat, vilket innebär att det inte spelar någon roll vilken av uppsåtsformerna som är för handen och uppfyller respektive

¹⁸ Striwing (1998), s. 31.

¹⁹ Prop. 1972:122, s. 9-10 och 21-22 samt Striwing (1987), s. 55.

²⁰ Striwing (1987), s. 55.

²¹ Asp. m. fl. (2013), s. 133 samt Jareborg (2001), s. 201.

rekvisit.²² I förarbetena beskrivs att såväl direkt, indirekt som eventuellt uppsåt kan ligga till grund för ansvar.²³ Numera används termerna avsikts-, insikts- respektive likgiltighetsuppsåt mer, dock med nästintill samma innebörd. Avsiktsuppsåt innebär att gärningsmannen har en viss avsikt med gärningen och kan därför endast ha i förhållande till följden (här: djurs lidande) av en gärning. Vid insiktsuppsåt avser inte gärningsmannen direkt att en följd eller effekt ska uppkomma, men har dock insikt (praktisk visshet) om att följden kommer att inträffa som en konsekvens av den utförda handlingen.²⁴ Den största skillnaden mot tidigare torde vara likgiltighetsuppsåt (jämfört med eventuellt uppsåt), vilket avser att gärningsmannen har åtminstone misstanke om följden (här: djurets lidande) och att denne är likgiltig inför risken för denna följd och att han därför accepterar (=inte avstår från gärningen) följden. Detta får framför allt betydelse för gränsdragningen mellan uppsåtets nedre gräns och medveten oaktsamhet.²⁵ Såväl insikts- som likgiltighetsuppsåt kan även ha till andra rekvisit än följden, såsom till exempel handlingen och omständigheterna. Avsiktsuppsåt kan däremot endast ha i förhållande till följden (här: djurets lidande).

2.3.2.2 *Av grov oaktsamhet*

Sedan 1972 kan ansvar för djurplågeri även utdömas vid grov oaktsamhet. Oaktsamhet innebär en negativ avvikelse från det som anses godtagbart, med utgångspunkt i vilka anspråk som normalt sett ställs inom ett visst område.²⁶ Oaktsamheten kan vara medveten eller omedveten. Det som skiljer medveten oaktsamhet från likgiltighetsuppsåt, är att den som är medvetet oaktsam är likgiltig inför risken (om följden) som denne är medveten om, men inte likgiltig inför följdens faktiska inträde. Omedveten oaktsamhet innebär istället att gärningsmannen är likgiltig inför huruvida det finns en risk (som han inte är medveten om).²⁷ Annorlunda uttryckt kan det sägas att gärningsmannen borde veta om att det finns en risk, men då denne inte vet detta är han omedvetet oaktsam.

Vid utvidgningen av paragrafen uttalade departementschefen att ”begreppet grov oaktsamhet inte bör tolkas alltför snävt”.²⁸ Några allmängiltiga kriterier för grov oaktsamhet vid djurplågeri angavs dock inte. Exempel som framhölls var då djur till följd av vanvård eller annan försummelse utsatts för sådant lidande att det dött eller måst nödslaktas, eller då en

²² Asp m. fl. (2013), s. 286-287 med vidare hänvisning till Strahl.

²³ Prop 1972:122, s. 20-22.

²⁴ Asp m. fl. (2013), s. 284-287.

²⁵ Asp m. fl. (2013), s. 290-291 samt NJA 2004 s. 176.

²⁶ Ds Ju 1972:21, s. 22 (ingår även i prop. 1972:21, samma sida).

²⁷ Asp m. fl. (2013), s. 314-315.

²⁸ Prop. 1972:122, s. 10.

vårdslös handling inte fått så svåra följder, men drabbat ett stort antal djur under lång tid, vilket gör att oaktsamheten ska anses vara grov.²⁹

Ett krav på grov oaktsamhet innebär ofta att gärningsmannen varit medvetet oaktsam. Har gärningsmannen istället varit omedvetet oaktsam, krävs ytterligare någon omständighet som gör att oaktsamheten kan bedömas som grov.³⁰

Framför allt kommer ansvar för grov oaktsamhet i fråga vid åsidosättande av allmänna regler i DL eller dess tillämpningsföreskrifter. Vidare ställs högre krav på den som handhar djur yrkesmässigt eller på annat sätt på grund av erfarenhet eller utbildning har god insikt i skötsel och hållning av aktuellt djurslag. Motsvarande gäller även avseende jaktföreskrifter och oaktsamhetsbedömning avseende brott rörande vilda djur.³¹

Vid bedömningen av gärningsmannens ansvar ses till huruvida individen i fråga har vana att handskas med djurslaget. Aktsamhetskravet ställs högre på den med djurvana eller om handlingen sker eller utförs yrkesmässigt.³² Dessutom har den som håller djur skyldighet att såväl känna till som tillämpa bestämmelser i DL och följdförfattningar, vilket gör att djurhållaren har en handlingsplikt. Denna har i doktrin beskrivits som ”en skyldighet att vidta rätt åtgärd vid rätt tidpunkt”.³³ Detta innebär att även underlåtenhet att handla i enlighet med gällande bestämmelser är straffbart. Det är självfallet inte så att bara den som har god insikt i djurhållning och -hantering kan straffas enligt djurplågeriparagrafen. Samtidigt som det kan ställas högre krav på den som har kunskap om djur och djurhållning, bör det kunna krävas att den som är okunnig eller ovan att handskas med sådana, inte försätter sig i situationer som denne (enligt vad han bör förstå) inte har förutsättningar att klara av utan risk för att tillfoga djur lidande.³⁴

Oaktsamhetsrekvisitet omfattar brottsbeskrivningen i sin helhet (och är således inte begränsat till rekvisitet lidande), varför oaktsamhet såsom försummelse, felbedömning eller okunnighet kan bli straffbar.³⁵

²⁹ Prop. 1972:122, 10-12.

³⁰ Ds Ju 1972:21, s. 21-22 och Holmqvist m. fl. (2013), BrB 16:13, s. 2.

³¹ Prop. 1972:122, s. 11-12 och Holmqvist m. fl. (2013), BrB 16:13, s. 3.

³² Striwing (1987), s. 57.

³³ Striwing (1987), s. 32-33.

³⁴ Prop. 1972:122, s. 11-12 och 22.

³⁵ Prop. 1972:122, s. 35 och Striwing (1987), s. 57.

2.3.3 Gärningstyper

Djurplågeri (BrB 16:13) kan förövas genom ”misshandel, överansträngning eller vanvård eller på annat sätt”.³⁶ Avseende misshandel kan både vilda och av människan hållna djur utsättas för fysiskt våld. Begreppet misshandel kan jämföras med motsvarande för människor (BrB 3:5), alltså smärta av någorlunda intensitet och varaktighet.³⁷

I doktrinen beskrivs avseende jämförelse med misshandel (mot människa) endast rekvisitet ”smärta”. BrB 3:5 avser dock även kroppsskada, sjukdom eller att försätta någon i vanmakt, varför jag anser att även dessa gärningstyper borde kunna räknas in under misshandel av djur. Möjligt är att flera av dessa typer av handlingar inte omnämns då de anses vara uppenbara och då tillstånd som kroppsskada eller sjukdom, vilka båda är fysiska och lätta att upptäcka kan innebära lidande. Avseende att försätta djur i vanmakt finns inte, åtminstone av mig funnet, något skrivet. Här ser jag främst två typer av försättande i vanmakt avseende djur. Det ena är då en människa (veterinär) med hjälp av medicinskt preparat sederar (lugnar) eller söver djuret, vilket bör ske inom ramen för djurskyddslagstiftning och vad som anses *lege artis*³⁸ för att inte innebära att djuret otillbörligen utsätts för lidande. Den andra typen av försättande i vanmakt torde vara fall av typiskt plågeri eller tortyr, varvid individen på ett eller annat sätt blir medvetlös. Vid sådana fall torde det inte råda något tvivel om djurplågeri som sådant, även om eventuella fysiska skador inte är för blotta ögat upptäckbara i efterhand.³⁹

Psykisk misshandel faller också under straffstadgandet, men faller då in under ”annat sätt”.⁴⁰ Överansträngning kan ske av såväl tama som vilda djur.

Avseende vanvård, delas begreppet i doktrinen in i primära respektive sekundära skötselbrister. Primära skötselbrister förövas genom att gärningsmannen (alltså den handlingspliktige) underlåter att handla avseende löpande skötsel, såsom till exempel att vattna, fodra, mocka, och utöva tillsyn över djuren. De sekundära skötselbristerna avser istället underlåtenheten i att hjälpa ett sjukt eller skadat djur (till exempel underlåtenhet att tillkalla veterinär, dröjsmål med avlivning och att låta djur sitta i fällor längre än nödvändigt).⁴¹ Endast tama och i fångenskap hållna (hägnat vilt) djur torde kunna utsättas för vanvård. Endast den

³⁶ Gärningstyperna beskrivs mer kortfattat (än här) även i författarens C-uppsats, varför några satser i stycket kan vara snarlika. Se Hjalmarson Vertovec (2015), s. 9-10.

³⁷ Holmqvist m. fl. (2013), BrB 16:13, s. 1.

³⁸ Latin för ”enligt konstens regel”, används inom medicin i betydelse av att utredning och behandling sker i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet.

³⁹ Till exempel kvävning, med kudde eller liknande, av mindre djur, vilket leder till medvetlöshet (eller död) där skador endast kan påvisas post mortem (=efter döden) och ibland först vid mikroskopisk undersökning.

⁴⁰ Striwing (1987), s. 73-74.

⁴¹ Striwing (1987), s. 99, 119.

som har handlingsplikt avseende dessa djur kan ådra sig straffansvar avseende vanvård. Detta gör att kretsen gärningsmän ofta begränsas till djurhållare⁴².

Utöver ovanstående gärningstyper beskrivs i doktrinen även gärningstypen ”avlivningsbrott”.⁴³ Detta uttryck är dock något missvisande, då detta inte är ett eget brott i BrB utan torde hänföras till skrivningen ”på annat sätt” i BrB 16:13. Det har av departementschefen framförts att då människan tilldelat sig själv rätten att avliva djur ”måste för detta ändamål nödiga ingrepp tillåtas”, varför stor vikt ska fästas vid val av avlivningsmetod.⁴⁴ Avlivning av djur ska därmed ske enligt adekvat metod och det krävs vidare att genomförd avlivning kontrolleras. En underlåtenhet att kontrollera att djuret är dött kan medföra både djurplågeri enligt BrB 16:13 (misshandel eller annat sätt) och brott mot jordbruksverkets föreskrifter.⁴⁵

2.3.4 Otillbörligen utsätta djur för lidande

2.3.4.1 Begreppet ”otillbörligen”

Ordet otillbörligen avser att något inte är accepterat. Således syftar begreppet ”otillbörligen” i BrB 16:13 på att det kan vara såväl tillåtet som otillåtet att utsätta djur för lidande. Tidigare stod ”otillbörligt lidande”, men genom att korrigera skrivningen i paragrafen till ”otillbörligen utsätter djur för lidande” avsåg lagstiftaren att framhålla att handling som utsätter djur för lidande endast i undantagsfall är tillåtet.⁴⁶ Dessutom ansågs den nya skrivningen motverka en alltför restriktiv tillämpning av djurplågeristadgandet.⁴⁷

Alla handlingar som orsakar djur lidande är inte straffbara som djurplågeri. Till exempel kan försöksdjursverksamhet för vetenskapliga ändamål anses vara påkallad av sådant legitimt syfte att den är tillåten och därmed innebär att djuret utsätts för lidande, men inte på otillbörligt sätt. Likaså kan jakt innebära visst lidande, men ändå vara tillåten och ske i enlighet med jaktlagstiftning. På dessa sätt kan djur till viss del utsättas för lidande utan att det sker otillbörligen, varför det inte är straffbart som djurplågeri. En förutsättning är då givetvis att verksamheterna uppfyller krav (och föreskrifter i anknytning till) i DL och jaktlagen (1987:259).

⁴² Observera att djurhållare inte behöver vara densamme som djurägare.

⁴³ Striwing (1987), s.132-143. Begreppet satt inom citattecken av mig.

⁴⁴ Prop. 1921:6, s. 18.

⁴⁵ Striwing (1987), s. 132-333. Se även SJVFS 2007:77, 2008:69, L 22.

⁴⁶ Holmqvist m. fl (2013), BrB 16:13, s. 2.

⁴⁷ Prop. 1965:138, s. 14-15.

2.3.4.2 Lidande

Djurplågeristadgandet har krav på effekt eller följd, nämligen djurs lidande. Av lagtexten preciseras dock inte vidare vari lidandet ska bestå eller i vilken utsträckning djuret ska utsättas för det, för att rekvisitet ska anses uppfyllt. Gränsdragningen avseende vad som utgör ett lidande kan bli svår, framför allt vad gäller i vilken utsträckning olika arter kan sägas uppleva lidande. I doktrinen framkommer att en utgångspunkt är att högre utvecklade arter har en liknande förmåga att uppleva smärta som människor.⁴⁸ I lagkommentaren nämns angående gärningstypen misshandel, att denna ska jämföras med sådan mot människa (BrB 3:5) varvid smärta av någorlunda intensitet och varaktighet avses.⁴⁹ Likt detta skriver departementschefen i förarbetena att lidande torde få utmärka ”att den plåga som djuret utsatts för har haft en inte blott obetydlig intensitet eller varaktighet.” Vidare skrivs att ”någon ytterligare gradering av lidandet eller bedömning av dess varaktighet behöver inte företas för att avgöra om rekvisitet skall anses uppfyllt”.⁵⁰ Citatet torde gälla rekvisitets nedre tröskelnivå och innebär således att kravet på lidande inte är särskilt högt ställt. Finner man att djuret i fråga utsatts för plåga som inte haft blott obetydlig intensitet eller varaktighet har brottets fullbordanspunkt uppnåtts.⁵¹ Lidandet behöver således inte ha varit vare sig höggradigt eller långvarigt.⁵² Har handlingen orsakat djuret fysiska skador torde det dock inte råda något tvivel om att det även rör sig om ett lidande. Detta torde även ligga i linje med misshandelsjämförelsen då varje fysisk skada brukar innebära åtminstone någon form av smärta.

En vanlig tankegång är att smärta och lidande kan jämföras. Så är dock inte alltid fallet. Av tidiga förarbeten till straffstadgandet framgår att effekten avsåg ”smärta eller lidande i mer primitiv mening”.⁵³ Redan i denna tidiga skrivning skildes alltså på smärta och lidande, även om det talades om sådana i mer primitiv mening. En, avseende tid, mycket kort smärtreaktion (såsom ett snabbt spörapp orsakar till exempel en häst) måste inte innebära lidande.⁵⁴ Detta skulle dock kunna innebära lidande beroende på till exempel lokalisation, anslagskraft och underlag (hud/ben/led/nerv etcetera), likväl som effekt och verkan torde påverkas av vilken djurart, såväl storleksmässigt som anatomiskt⁵⁵ eller betingelsemässigt, det rör sig om.

⁴⁸ Ulväng m. fl. (2012), 206.

⁴⁹ Holmqvist m. fl (2013), BrB 16:13, s. 1.

⁵⁰ Prop. 1972:122, s. 10, samma skrivning avseende ”icke blott obetydlig intensitet och varaktighet” även i SOU 1961:45, s. 22 och prop. 1965:138, s. 14.

⁵¹ Striwing (1987), s. 160-161.

⁵² Prop. 1972:122, s. 10-11.

⁵³ Prop. 1921:6, s.17 och Striwing (1987), s. 160.

⁵⁴ Striwing (1987), s. 161 (med hänvisning till prop. 1944:43, s. 39).

⁵⁵ Det vill säga hur djuret är byggt kroppsligt och vad som utmärker arten i fråga.

Lidande kan även vara psykiskt och bestå av känslor eller tillstånd som ångest och stress. Allt eftersom vetenskapen går framåt och kan påvisa och mäta även sådana mer ”subtila” känslor i form av hormonnivåer och nervimpulser (hos djur) har lagstiftaren accepterat att även djur kan ha sådana känslor, varför psykiskt lidande, som inte uppvisar några som helst yttre fysiska skador, också inbegrips i djurplågeristadgandets lidandebegrepp.⁵⁶

2.4 Brott mot djurskyddslagen

2.4.1 Allmänt om brott mot djurskyddslagen

Djurskyddslagen, vilken kan sägas ge miniminivån för det svenska djurskyddet, är en ramlag innehållande bestämmelser om vård och behandling av husdjur och försöksdjur samt andra djur som hålls i fångenskap (1 § DL). Till skillnad från BrB 16:13 är DL alltså inte tillämplig på alla djurslag, utan bara sådana som räknas upp i lagens första paragraf. DL innehåller straffbestämmelser (36-37 §§ DL), men dessa gäller endast överträdelse avseende vissa av lagens paragrafer. Paragraferna i fråga avser således framför allt gärningar och underlåtenheter i form av skötsel- och behandlingsbrister, men även operativa ingrepp och sexuella handlingar med djur. För ansvar enligt straffstadgandena i DL krävs uppsåt eller oaktsamhet. I straffbestämmelserna i DL stadgas särskilt att om gärningen är att anse som ringa ska inte dömas till ansvar. Vidare är straffbestämmelserna i DL subsidiära till BrB 16:13, vilket innebär att bestämmelserna i DL endast ska tillämpas då brottsbalksbestämmelsen om djurplågeri (BrB 16:13) inte är tillämplig.⁵⁷

Även i djurskyddslagstiftningen (likt djurplågeriparagrafen BrB 16:13) är djurs lidande centralt. I DL finns dock inget krav på lidande i straffbestämmelserna. Istället behandlas djurs lidande i en av de grundläggande portalbestämmelserna i DL, vilken stadgar att djur ska behandlas väl och skyddas mot onödigt lidande och sjukdom (2 § DL).

I förarbetena till DL diskuteras lidande även i förhållande till aga. I DL 5 § 1 st. stadgas att djur inte får överansträngas. Paragrafens andra stycke stadgar vidare att djur inte heller får agas eller drivas på med redskap som lätt kan såra eller på annat sätt skada dem. Enligt förarbetena måste åtgärden för att betecknas som aga vara förenad med visst lidande för djuret och därmed åsamka det obehag av någon intensitet. Ett lättare slag med spö eller hand i tillrättavisande syfte ska dock inte innebära aga om det inte innebär smärta för djuret.⁵⁸ Även

⁵⁶ Prop. 1987/88:93, s. 50 och Striwing (1988), s. 63-64 (med hänvisning till Tierps tingsrätt 1993/DB 27).

⁵⁷ SOU 2011:75, s. 782.

⁵⁸ Prop. 1987/88:93, s. 52-53.

om såväl DL:s förarbeten som lagtext tar upp både lidande och aga, sker inte heller här någon ytterligare precisering av djurs lidande.

2.4.2 Särskilt om förbud mot sexuella handlingar med djur

2.4.2.1 Bakgrund

Sexuella handlingar, eller ”otukt”, med djur var fram till 1944 straffbelagt i Sverige (18:10 SL). Fram till 1864 var till och med dödsstraff föreskrivet för brottet. Tidigt ansågs förövare avseende tidelagsbrott ha samröre med djävulen, men samhällets uppfattning övergick senare till att anse gärningsmännen som psykiskt sjuka, eller i lagens mening otillräkneliga (5:5 SL).⁵⁹ Vid avkriminaliseringen beskrevs att ”straffet för otukt med djur inte kunde sägas fylla någon egentlig uppgift” och det påtalades även att där behov av straff förelåg kunde andra straffbestämmelser som djurplågeristadgandet användas.⁶⁰ Sedan dess har synen på djur och lagstiftningen kring dessa förändrats i takt med samhällets utveckling och vi har sedan 2014 återigen fått ett förbud mot sexuella handlingar med djur. Framför allt har nykriminaliseringen av sexuella handlingar med djur motiverats av att djurplågeriparagrafen (BrB 16:13) endast i undantagsfall kunnat användas. Detta eftersom det i aktuella fall i praktiken visat sig vara svårt att, såväl utreda som bevisa, djurs lidande i samband med sexuellt utnyttjande, då synliga (fysiska) skador oftast inte kan påvisas.⁶¹

2.4.2.2 Straffbestämmelsen i 36 c § DL

Straffbestämmelsen i 36 c § DL innebär att den som bryter mot förbud i 9 a § samma lag att genomföra sexuella handlingar med djur kan dömas till böter eller fängelse i högst två år. I förarbetena uttalas att det för att röra sig om en sexuell handling krävs ”att handlingen ska ha haft en påtaglig sexuell prägel” och att den ”ska syfta till att väcka gärningsmannens eller djurets sexuella drift, vilket förutsätter att gärningen utförs med uppsåt”.⁶² Av lagtexten (9 a och 36 c §§ DL) framgår inget om skuldformen för brottet. Formuleringen ”ska syfta till” i förarbetena torde dock peka på att det rör sig om en medveten handling som utförs *för att* en viss följd ska inträffa, och således att det rör sig om avsiktssuppsåt. Övriga rekvisit ska vara täckta av insikts- eller likgiltighetsuppsåt.

⁵⁹ Liliequist (1992), s. 66-67 och Striwing (1988), s. 110-111, 121.

⁶⁰ Prop. 2013/14:41, s. 7-8 (med hänvisning till SOU 1935:68, prop. 1944:13 och riksdagens skrivelse nr 102 år 1944).

⁶¹ Prop. 2013/14:41, s. 11 och SOU 2011:75, s. 769-770.

⁶² Prop. 2013/14:41, s. 17.

Till skillnad från övriga straffbestämmelser i DL, är ringa brott av tidelagskaraktär inte undantagna från straffrättsligt ansvar. Detta motiveras i förarbetena av att även om det aktuella förbudet sägs kunna omfatta ”en rad olika beteenden som kan variera i allvarlighetsgrad” är djurskyddsintresset bakom regleringen så stort att ett undantag av ringa fall inte är aktuellt.⁶³

Bestämmelsen är, likt övriga straffbestämmelser i DL, subsidiär till BrB 16:13 (2 st. 36 c § DL). Som redan nämnts har bestämmelsen tillkommit på grund av utrednings- och bevisvårigheter avseende djurs lidande, varför paragrafen till skillnad från BrB 16:13 inte uppställer något krav på sådant.

Även om förbudet mot sexuella handlingar med djur anses vara av viss moralisk eller allmänpreventiv karaktär,⁶⁴ förefaller det mig osäkert om paragrafen ändå har någon sådan effekt. Individer som begår sådana handlingar gör det oftast i det fördolda och även om ytterligare ett straffbud tillkommit ökar inte upptäcktsrisken och inte heller risken att bli lagförd för brott. Sannolikt påverkar straffbudet därför inte förövarna nämnvärt. Även om jag inte anser att kriminaliseringen av brott av tidelagskaraktär är fel i sig, förstår jag inte hur detta straffbud i praktiken kommer att kunna användas annat än om gärningspersonen tas på bar gärning. Detta eftersom den straffbara gärningen som regel inte lämnar några synliga spår på djuret.

I förarbetena framhålls utrednings- och bevisvårigheter med djurplågeribrott, då fysiska (och därmed synliga) skador sällan upptäcks på djur som utnyttjas för sexuella ändamål, som den främsta anledningen till nykriminalisering. Vidare framhålls att de allvarligaste sexuella handlingarna mot djur ändå torde bli att bedöma som djurplågeri, men att ”övre delen av straffskalan” i 36 c § DL främst kommer att bli aktuell ”i situationer då det varit fråga om utdragna förlopp”.⁶⁵ Hur detta skulle utspelas i praktiken har jag svårt att föreställa mig. Å ena sidan syns ingenting på djuret och sexuell handling med djur upptäcks sällan av annan människa, vilket gör att brott möjligtvis kan misstänkas, men ej utredas (i brist på bevisning). Å andra sidan talas om situationer med utdragna förlopp som ändå ska betecknas som brott mot förbud mot sexuella handlingar med djur, och alltså inte djurplågeri, men hur ska dessa utdragna förlopp upptäckas och påvisas om de alltså sker i det fördolda och inte lämnar några synliga spår? Så länge offret (djuret) inte på något sätt kan tala om eller på annat sätt förmedla (uppvisa någon form av skada eller åtminstone något för individen i fråga onormalt) att det utsatts för sexuella handlingar är rättstillämpningen beroende av att antingen gärningsmannen själv erkänner brott, vilket är tämligen osannolikt, eller att någon annan människa upptäcker

⁶³ Prop. 2014/14:41, s. 17-18.

⁶⁴ Prop. 2013/14:41, s. 11.

⁶⁵ Prop. 2013/14:41, s. 11, 16-17.

och anmäler denna. För det utsatta djuret och för förövaren torde straffbudet, enligt mig, således inte göra varken till eller från.

Enda effekten av straffbudet blir då allmänpreventiv eller som symbolisk lagstiftning för att visa på att vi i vårt svenska samhälle sätter djurskyddet högt och att sexuell handling med djur inte är accepterat. Som sådan symbolisk och normerande lagstiftning kan straffbudet i 36 c § DL vara ägnat åt att påverka våra normer och vår syn på djur.

Om så är fallet förefaller det mig än konstigare att förbudet placerats i DL, och inte i BrB, eftersom det i och med detta enbart blir straffbart att utföra sexuell handling med husdjur, försöksdjur och andra djur som hålls i fångenskap. Även om det i praktiken är svårare att utföra sexuell handling med vilt djur, då det i sådant fall först måste fångas in och säkerligen är svårare att ha kvar på platsen än ett tamt sådant, anser jag att gärning av tidelagskaraktär är precis lika fel oavsett vilket djur, eller vilken djurart, det gäller. Därför anser jag att placeringen och/eller formuleringen av straffbudet borde ha utformats så att det gällde samtliga, det vill säga alla, djur (-arter).

2.5 Avslutande kommentar

I vår svenska rättsordning är djur objekt och egendom. De har inga rättigheter (eller skyldigheter) och betraktas inte heller som brottsoffer trots att de vid djurplågeri (BrB 16:13) och brott mot djurskyddslagen är de som utsätts för den straffbara gärningen. Centralt i både djurskyddslagstiftningen och brottsbalksbestämmelsen om djurplågeri är djurs lidande. Det är dock endast i BrB 16:13 som ett krav (rekvisit) på lidande föreligger, för att brott ska anses begånget. I DL finns istället grundläggande bestämmelser om att djur ska skyddas från onödigt lidande (2 § DL). För att kringgå och motverka utrednings- och bevistekniska problem med att påvisa lidande i fall då inga fysiska skador är synliga har på senare år sexuella handlingar med djur åter kriminaliserats genom förbudet i 36 c § DL. Detta straffstadgande uppställer således inte något krav på lidande. För ansvar för brott mot att genomföra sexuella handlingar med djur krävs uppsåt, medan det för djurplågeri (BrB 16:13) eller andra brott mot djurskyddslagen (36-37 §§ DL) räcker med grov oaktsamhet respektive sådan av normalgraden.

3 Ett urval av rättsfall

3.1 Inledning

I det här kapitlet redogörs för ett urval av rättsfall. Syftet med avsnittet är inte att ge en heltäckande genomgång av praxis, utan istället att peka på hur djurplågeri, och framför allt lidandebegreppet, hanteras och tar sig uttryck i praktiken. För illustration och exemplifiering av detta används såväl domar och referat som utgör praxis, som sådana från de lägre instanserna. Utöver prejudicerande domar från Högsta domstolen (HD) är vissa domar från hovrätterna, om än inte prejudicerade så i alla fall, refererade. Dessa benämns RH (rättsfall från hovrätterna), medan andra domar anges med aktuell domsaga och målets nummer.

I kapitlet refereras fallen förhållandevis kortfattat med en anslutande kommentar, vilken pekar på vad som önskas lyftas fram med aktuell dom. Analysen sker emellertid först i kapitel 4. I fall där åtal gäller flera olika brott, refereras huvudsakligen avseende djurplågeribrottet. Generellt bör uppmärksammas att äldre rättsfall kan ge uttryck för gällande rätt, men inte behöver göra det. Vid läsning av sådana ska dock hållas i minnet att såväl rättslig reglering på området som omständigheter rörande djurhållning och klinisk beprövad verksamhet förändras med tiden.

3.2 Rättsfall från Högsta domstolen

3.2.1 NJA 1921 s. 660 Djurplågeri vid vägran att mjölka kor

Omständigheter

Fyra mjölkerskor vid Stäholms gård anslöt sig på morgonen dagen i fråga till en utbruten lantbrukarstrejk och vägrade utföra mjölkning av gårdens kor. Förslag från inspektor vid gården gjordes om att korna skulle mjölkas endast en gång den dagen för att avhjälpa djurplågeriet och under tiden anskaffa annan mjölkningshjälp. Mjölkerskorna avvisade förslaget och korna mjölkades således inte. På eftermiddagen besiktigades djuren av veterinär, vilken avgav yttrande i intyg gällande nötkreaturens tillstånd. Veterinären ansåg korna ha stora utspända juver till följd av den uteblivna mjölkningen och menade att det ökade inre trycket i juvren förorsakat ”en viss grad av lidande och på grund härav djurplågeri”. Mjölkerskorna medgav att det ålegat dem att verkställa mjölkning och att de underlåtit att utföra sitt arbete, men angav att de inte gjort detta i avsikt att plåga eller pina djuren samt att de inte haft djuren under sin behandling eller vård vid tillfället i fråga.

Bedömningen i målet

Häradsrätten (HR:n) ansåg det blivit styrkt att mjölkerskorna, genom att vägra mjölkning av 65 nötkreatur, som ålegat dem enligt arbetsavtal, visat uppenbar grymhet mot djur och att det för flera av kreaturen innebar ända till 10 timmar ”oavbrutet pågående svårt lidande”. Mjölkerskorna dömdes för djurplågeri och ålades bötesbelopp.

Mjölkerskorna besvärade sig och angav att de varit avstängda från möjligheten att verkställa mjölkning och att lidandet, som möjligen tillskyndats djuren, inte uppkommit genom deras vållande utan genom omständigheter som de inte rådde över. Hovrätten (HovR:n) fastställde HR:n dom. Talan fullföljdes av mjölkerskorna. HD fastställde HovR:ns dom.⁶⁶

Kommentar

Rättsfallet härför sig till tiden för SL. Domen visar att underlåtenhet som medför uppenbar grymhet för djur är straffbart som djurplågeri. Även om lagtexten vid tiden för domen inte hade rekvisitet lidande, utan istället ”uppenbar grymhet” uttalade sig såväl, domstol, veterinär som de åtalade om just lidande.

3.2.2 NJA 2006 s. 339 Brottslighetens art i fall av djurplågeri

Omständigheter

N.G.S. höll nötkreatur för köttproduktion. Efter en tids problem med lagning av gödselutkastare orkade han inte längre åtgärda denna och djuren kom att stå i decimeterdjup gödselblandning, vilket medförde att de tvingades stå upp och blev mycket smutsiga. Flera djur var avmagrade och bland de levande djuren fanns självdöda djur som inte blivit bortforslade. Vanvården uppdagades vid oanmäld inspektion av djurskyddsinspektör. Vid inspektionen fanns på gården 11 döda och 33 levande djur. Av de levande djuren kunde bara 5 stycken skickas på normal slakt medan resten avlivades på plats.

Bedömningen i målet

Tingsrätten (TR:n) fann klarlagt att N.G.S. underlåtit att hålla ladugården i acceptabelt skick, att flera djur var nedsmutsade, att veterinär inte tillkallats till sjuka djur samt att flera döda djur låg kvar bland de levande. N.G.S. hade genom grov oaktsamhet gjort sig skyldig till vanvården, genom vilken djuren utsatts för otillbörligt lidande. Brottet ansågs vara av sådan art att endast

⁶⁶ NJA 1921 s. 660.

påföljden fängelse kunde komma ifråga. N.G.S. dömdes för djurplågeri till 6 månaders fängelse.

HovR:n fann att N.G.S. utsatt djuren för otillbörligt lidande genom vanvården och ansåg att den pågått under längre tid och varit av kvalificerad art (undermåliga förhållanden för djuren samt elva självdöda djur), varför den tilltalade som sett djuren dagligen måste ha insett att djuren utsatts för otillbörligt lidande. Gärningen ansågs därför ha skett uppsåtligt. Då brottet i fråga utgjorde en ”betydande kränkning av de intressen som bär upp djurskyddet” kunde påföljden inte stanna vid böter. HovR:n ändrade TR:ns dom och dömde N.G.S. till djurplågeri med påföljden villkorlig dom och samhällstjänst.

HD konstaterade att vanvården skett minst under några månader och att brottsligheten avsåg ett stort antal djur som under lång tid utsatts för betydande lidande. Efter att ha beaktat N.G.S:s uppgifter om bakgrunden till vanvården (ingen avsikt att tillfoga djuren lidande och inte heller likgiltighet inför detta) fann HD, med hänsyn till ”det omfattande lidande” som djuren utsatts för, att straffvärdet måste motsvara sex månaders fängelse. Vidare fördes argumentation om huruvida djurplågeri kan utgöra så kallat artbrott⁶⁷ eller inte. HD konstaterade att djurplågeri i och för sig kan utgöra artbrott, men att så inte var fallet i det aktuella målet. HD ändrade HovR:n:s dom och bestämde påföljden till villkorlig dom och dagsböter.⁶⁸

Kommentar

I domen fastslås att djurplågeri kan utgöra artbrott⁶⁹ om exempelvis försvårade omständigheter såsom i BrB 29:2 föreligger. Även om flera omständigheter såsom bland annat gärningsmannens inställning till brottet påverkar bedömningen, visar domen på att bedömningen eller graden av just djurets (här: djurens) lidande ska påverka straffvärdet.

3.3 Rättsfall från underrätterna

3.3.1 RH 1993:22 Ståltråd fastgjord i tryne på svin

Omständigheter

Slaktsvinsuppfödare hade anbringat en 20 cm lång ståltråd i trynet på ett svin. Tråden hade tvinnats för att inte kunna ramla av. Åtgärden utfördes av lantbrukaren själv för att hindra att

⁶⁷ Se BrB 30:4.

⁶⁸ NJA 2006 s. 339.

⁶⁹ Artbrott, eller mer korrekt brottslighetens art, är ett av skälen i BrB 30:4 2 st. som innebär att presumtion mot fängelse kan brytas.

svinet bet andra svin. Lantbrukaren anförde att metoden var vedertagen i Skåne och ansåg att fastsättandet av ståltråden (likt ringning av tjurar⁷⁰) hindrar grisen från svansbitning, men att individen alltså kan böka naturligt.

Bedömningen i målet

TR:n ansåg det inte styrkt att det rörde sig om djurplågeri, dock ansågs ingreppet vara operativt, men fallet vara ringa, varför den tilltalade inte dömdes till ansvar enligt 36 § 2 st. DL.

I HovR:n avgav två professorer (veterinärer) vid Sveriges Lantbruksuniversitet, med mångårig erfarenhet av svinuppfödning, yttranden. Professor I.E. hade aldrig påträffat metoden på svin och angav vidare att ”ringningen” både hindrade svinets naturliga beteende (att böka) och ”onödigtvis ökade risken att utsätta djuret för icke blott onödigt lidande utan även sjukdom och frustration”. Professor K.O. anförde att metoden inte var motiverad av veterinärmedicinska skäl och att ingreppet innebar stor smärta både under och efter ingreppet. Vidare anfördes att vad gällde ringning av tjurar ansågs (och alltså anses⁷¹) metoden acceptabel med hänsyn till skydd för människan.

HovR:n fastslog att den tilltalade genom anbringande av ståltråd i grisens tryne utsatt densamme för lidande som inte varit veterinärmedicinskt motiverat. Med hänsyn till att åtgärden gjordes för att skydda andra grisar ansågs åtgärden inte ha skett otillbörligen, varför lantbrukaren inte gjord sig skyldig till djurplågeri. Han dömdes istället för förseelse mot 10 § DL (förbud mot operativt ingrepp som inte är veterinärmedicinskt motiverat).⁷²

Kommentar

Lidande konstaterades, men det ansågs med hänsyn till omständigheterna i fallet inte ha tillfogats djuret otillbörligen.

3.3.2 RH 1994:1 Stallägares ansvar för inhyta hästar

Omständigheter

E.G. hade, enligt kontrakt, sto med föl inackorderade hos stallägare M.S. Hästarna fick otillräckligt eller olämpligt foder och magrade av. Då veterinär väl tillkallades var de i så dåligt skick att stoet fick avlivas och fölet skickas till djursjukhus för vård. Fölet kunde räddas. M.S. menade på att hon utfodrat hästarna som sig bör och flera gånger påtalat för ägaren E.G. att

⁷⁰ Ringning innebär att någon form av nosring sätts fast i djurets nos eller motsvarande.

⁷¹ Egen kommentar inom parentes.

⁷² RH 1993:22.

hästarna tunnade ur och att veterinär borde tillkallas. M.S. ansåg sig inte vara ansvarig för att veterinär inte tillkallats och hänvisade till avtal ingånget med E.G. Parterna lämnade motstridiga uppgifter. Flera vittnen, inklusive veterinärer, hördes eller läts inkomma med intyg eller utlåtanden.

Bedömningen i målet

TR:n fann att det inte kunde uteslutas att i vart fall stoet varit magert redan då det kom till M.S:s stall. Det visades i målet att undernäringen och utmärglingen av de båda hästarna pågått en tid. Obduktionsprotokoll av stoet visade emellertid på att det inte kunde uteslutas att stoet även led av sjukdom som försämrade hästens förmåga att ta upp och tillgodogöra sig näring, vilket sammantaget med att det i målet ansågs styrkt att M.S. utfodrat hästarna, medförde att M.S. till följd av detta inte kunde lastas för djurplågeri eller brott mot djurskyddslagen. Emellertid ansåg rätten att M.S., som själv sett och påkallat för E.G. att hästarna krävde tillsyn av veterinär, då E.G. alltjämt inte tillkallat veterinär, snarast skulle ha gjort så själv. Genom att underlåta detta fanns M.S. av grov oaktsamhet genom vanvård ha utsatt hästarna för onödigt lidande. M.S. dömdes för djurplågeri.

HovR:n konstaterade i likhet med TR:n att veterinär bort tillkallas långt innan så skett. Frågan om huruvida denna omständighet inneburit att M.S. av grov oaktsamhet utsatt hästarna för otillbörligt lidande konstaterades endast kunna läggas henne till last om hon även haft skyldighet att handla. Handlingsplikten hänfördes främst till det avtal som var upprättat mellan parterna, men HovR:n fastslog att ägarens ansvar inte utesluter att annan samtidigt kan ha ansvar för att sjukt djur får vård och att M.S. någon gång under händelseutvecklingen blivit skyldig att vidta åtgärd. Med beaktande av omständigheterna kunde hennes underlåtenhet att tillkalla veterinär dock inte anses innebära oaktsamhet som var att anse som grov. HovR:n ändrade TR:ns dom och dömde M.S. för brott mot djurskyddslagen.⁷³

Kommentar

Såväl TR som HovR ansåg att hästarna otillbörligen utsatts för lidande. Domen visar på att ägaransvar och handlingsplikt inte utesluter att annan person samtidigt kan ha ansvar och handlingsplikt avseende samma djur. Handlingsplikten i fallet medförde att underlåtenheten (att tillkalla veterinär) var straffbar. HovR:n fann därmed stallägaren, inte bara hästägaren, ha

⁷³ RH 1994:1.

handlingsplikt att tillkalla veterinär och för underlåtenheten att göra detta dömdes M.S. för brott mot djurskyddslagen.

3.3.3 RH 1999:85 Hästar fick, eller riskerade att få, skadligt foder

Omständigheter

G.L. åtalades för förgöring, grovt brott, alternativt förgöring och djurplågeri för att ha utfodrat hästar med hö innehållande stålborst. G.L., som drev ridanläggning där 75 hästar hölls, skördade hö vid flygfält och utfodrade hästar på ridcentret trots att han var medveten om att stålborst från sopning på landningsbanor kunde förekomma i höet. 1995 konstaterades att hästar vid en annan gård, som utfodrades med hö taget vid flygfältet, skadats. Åtminstone fem hästar på G.L:s ridanläggning skadades av stålborst (från flygfältet) som fastnat i munhålan eller tungan. Ett stort antal vittnen och flera veterinärer hördes i rätten.

Bedömningen i målet

TR:n konstaterade att antalet hästar, 75 stycken, inte kunde utgöra så stor krets av djur som utsattes för fara för att utgöra förgöring. Avseende djurplågeri konstaterades att trots att de utsatta hästarna tillfrisknat (vissa efter operation) och inte skadats lika allvarligt som på den andra gården, där två hästar tvingats avlivas, är det uppenbart att ståltråd i tungan, munnen och gommen på häst ”är ägnat att förorsaka hästen smärta eller åtminstone icke ringa obehag”. Detta gjordes med hänvisning till hästs smärtreflexer och smärtupplevelser. Vidare måste det obehag hästarna åsamkats varit av sådan varaktighet att de inneburit ett lidande. G.L. fanns ej ha handlat uppsåtligt, men då han trots att han var medveten om fara för att stålborst kunde förekomma i höet, valde att ta risken att skörda hö vid/på flygfältet och sedan använda det vid utfodring, agerat grovt oaktsamt. G. L. dömdes för djurplågeri till böter.

HovR:n ansåg att åtminstone en häst år 1994 och fem hästar år 1995 skadats av stålborst från hö bärgat på flygfältet och att det kunde hållas för visst att hästarna därigenom utsatts för lidande som avses i BrB 16:13. Vid aktsamhetsbedömningen såg HovR:n särskilt till vad G.L. måste ha uppfattat om risken att använda foder från flygfältet, som han i vart fall under sommaren 1995 blivit medveten om. Vidare ansågs G.L. för andra personer ha velat tona ned betydelsen av den aktuella risken med höet, vilket gjorde hans förhållningssätt klandervärt. Vad gällde hästen som skadades år 1994 ansågs omständigheterna inte sådana att G.L., trots att han må ha varit omedveten om risken med höet vid tidpunkten, förfarit grovt oaktsamt då

han tillfogade hästen lidande genom utfodringen. HovR:n biföll således åtal om djurplågeri avseende de fem hästar som skadades 1995, men ej den som skadades 1994.⁷⁴

Kommentar

Den ene vittnande veterinären anförde att ståltråd i munnen på häst inte nödvändigtvis behöver utgöra lidande för häst samt att huruvida företeelsen utgör ”ett lidande eller bara obehag eller besvär” inte går att generalisera. TR:n drog dock slutsatsen, med stöd av ifrågavarande veterinär och annat vittnes utsaga, att obehaget hästarna måste ha upplevt inneburit lidande.

3.3.4 RH 2005:31 Travkusk tilldelade häst 14 spöslag inom sträcka av 220 meter

Omständigheter

Travkusk tilldelade häst 14 spöslag under upplopp av travtävling. Kusken angav att han slagit hästen, men att träffytan för slagen huvudsakligen utgjordes av utrustningen och inte hästens kropp. Enligt såväl två banveterinärers utsagor som av tv-inspelning från loppet framgick att hästen fått emotta upprepade och kraftiga slag under cirka 200 meter. En annan veterinär var av annan uppfattning om slagen. Hästen uppvisade inga skador efter loppet.

Bedömningen i målet

TR:n fann med hänsyn till banveterinärernas speciella sakkunskap på området inte orsak att ifrågasätta deras utsagor. Rätten fann vidare att hästen genom spöslagen åsamkats varaktig och betydande smärta och därmed utsatts för lidande. Då slagen utdelats uppsåtligen dömdes för djurplågeri.

HovR:n konstaterade att samtliga iakttagelser av spöslagen skett på långt håll och att det svårligen kunde avgöras exakt hur, eller vilka delar av, spöet som träffade hästen. Detta sammantaget med att hästen efteråt inte uppvisade synbara skador gjorde att det inte ansågs styrkt att slagen träffat hästen med alltför stor kraft. Det ansågs dock kunna hållas för säkert att slagen orsakat viss smärta. Rätten framhöll med hänvisning till förarbetena (prop. 1972:122, s. 10) att djurets lidande inte behöver ha varit vare sig höggradigt eller långvarigt för att rekvisitet ska anses uppfyllt. Vidare jämfördes förloppet även med DL:s förarbeten (prop. 1987/88:93, s. 53) där det framkommer att lättare slag med spö eller hand i tillrättavisande syfte inte kan anses innebära åga⁷⁵ även om det medför smärta (jämför DL 5 § 2 st.). HovR:n fann styrkt att hästen

⁷⁴ RH 1999:85.

⁷⁵ I 2 st. 5 § DL stadgas (avseende överansträngning av djur) att de inte heller får agas eller drivas på med redskap som lätt kan såra eller på annat sätt skada djuret, se även tidigare under avsnitt 2.4.1.

tilldelats 14 spöslag under cirka 20 sekunder, men att den inte uppvisat synliga skador och menade således att det inte var visat att den misshandel hästen utsattes för medförde sådant lidande att gärningen kunde bedömas som djurplågeri. Kusken dömdes emellertid för brott mot djurskyddslagen.⁷⁶

Kommentar

HovR:n såg utöver utdelandet av spöslagen, till avsaknaden av synliga skador och bedömde därmed att hästen inte åsamkats sådant lidande att straff för djurplågeri kunde ådömas. Ett av hovrättsråden var dock av skiljaktig mening och ansåg att det för att finna rekvisitet lidande uppfyllt inte krävdes synliga märken på hästen och tillade att kraftiga slag mot hästs ryggparti kan förorsaka märken, men inte nödvändigtvis behöver göra det.

3.3.5 RH 2011:19 Två fall av djurplågeri där en kanin antänts och en annan hetsats av hund

Omständigheter

Gärningsmännen hade tillsammans utomhus otillbörligen utsatt kanin för lidande genom att tejpa ihop djurets bakben, hålla brännbar vätska över dess kropp och tända eld på det. Kaninen dog under mycket plågsamma former till följd av handlingarna. Samma gärningsmän hade vid ett annat tillfälle i en källare otillbörligen utsatt en kanin för lidande genom att hålla den högt, släppa den i golvet och kasta den samt genom att hetsa en hund mot kaninen och låta hunden utöva dragkamp med kaninen. Kaninen dog till följd av handlingarna. Handlingarna fanns med på film.

Bedömningen i målet

TR:n poängterade att såväl djurens faktiska fysiska lidande som psykiska lidande och tidsutdräkten för dessa måste beaktas vid straffvärdebedömningen. Vidare fastslogs att av bevisningen (filmsekvens) framgick tydligt att djuret redan innan det avlidit utsatts för avsevärt fysiskt och psykiskt lidande då det med begränsad rörelseförmåga försökt ta sig från platsen då det varit antänt. De tilltalade, som filmat brottet, hade utsatt djuren för lidande i direkt syfte att plåga djuren till döds och dömdes för uppsåtligt djurplågeri till fängelse respektive kraftiga

⁷⁶ RH 2005:31.

böter. HovR:n ändrade TR:ns dom endast avseende fängelsestraffens längd och antalet böter, vilka skärptes.⁷⁷

Kommentar

Även om djuren dog till följd av gärningarna beskrevs lidandet fram till detta noggrant av domstolen. Vidare graderades det som avsevärt fysiskt och psykiskt lidande.

3.3.6 Svea hovrätt, mål nr B 693-12 Djurplågeri av valp medelst misshandel

Omständigheter

A. A. hade en hundvalp som lämnades ensam inlåst i lägenhet eller endast badrum under 9-10 timmar om dagen. Då hunden under ägarens (=den tilltalades) bortovaro gjort sina behov inomhus och då hunden av densamme ansågs jobbig och busig slogs den upprepade gånger. Den tilltalade hade vid flera olika tillfällen tilldelat hunden knytnävsslag mot rygg och sida av buk samt slagit hunden med koppel i ljumskarna. Vid ett tillfälle hade hunden hängts med kopplet, virat runt halsen, i en handdukstork, varefter den slogs med flera slag av den tilltalade. Slutligen ströps hunden genom att A. A. flera gånger virat täcke och plastpåsar runt hundens huvud och hållit fast, varefter påsarna och täcket lossades, hunden vaknade ur medvetslösheten och proceduren upprepades. Efter det hade kroppen burits ut och lämnats i skogen.

A. A. erkände stora delar av gärningsbeskrivningen. Erkännandet stöddes av skriftlig bevisning, bland annat obduktionsprotokoll, samt av vittnesförhör med både annan veterinär och etolog⁷⁸. Etologen framhöll att en hund som får sådana fysiska skador som i fallet påverkas mycket starkt av våld och kan av stressen både bita sig själv, skälla, defekera och urinera. Situationen beskrevs som tortyrliknande och hunden bör ha reagerat med ”svår dödsångest och otroligt lidande”. Etologen ansåg även att redan en halv dags behandling av liknande slag borde leda till svårt lidande.

Bedömningen i målet

TR:n fann åtalet om djurplågeri styrkt och slog fast att hunden utsatts för ett svårt lidande. Vidare beaktades lidandet även vid bedömningen av straffvärdet. I beaktande av brottets art (med hänvisning till NJA 2006 s. 339) och dess straffvärde sattes straffet till fängelse 1 år och 3 månader.

⁷⁷ RH 2011:19.

⁷⁸ Etolog = forskare i etologi, det vill säga ”expert” på djurs beteende.

Domen överklagades avseende påföljden, men inte i skuldfrågan. HovR:n beaktade särskilt att det var fråga om upprepade allvarliga fall av djurplågeri, vilka var för sig hade högt straffvärde. HovR:n fastställde TR:ns dom.⁷⁹

Kommentar

Vid lidandebedömningen beaktades utöver skriftlig bevisning och veterinärutlåtande även utlåtande av etolog. Rätten fastslog att det framstod som uppenbart att hunden utsatts för ett lidande. Detta beaktades även vid straffmätningen.

3.3.7 Värmlands tingsrätt, mål B 4081-12 Djurplågeri avseende tjur och gråhund

Omständigheter

K.E. underlät att tillkalla veterinär trots att dennes gråhund var avmagrad, omusklad, med begränsad rörelseförmåga och dessutom smutsig och sårig. K.E. hade även vanvårdat och underlåtit att tillkalla veterinär till tjur. Vid kontroll av djurskyddsinspektör avlivades tjuren av K.E., dock endast genom skott och ej genom avblodning⁸⁰. Djurskyddsinspektören iakttog tjuren andas rytmiskt under minst 10 minuter efter skottet.

Bedömningen i målet

TR:n konstaterade att K.E. genom underlåtenhet, åtminstone av grov oaktsamhet, utsatt gråhunden för svårt och onödigt lidande, då veterinär inte tillkallats. Till skillnad från vad K.E. uppgivit kunde skadorna inte vara uppkomna vid föregående älgjakt eftersom det inte alls var sannolikt att hunden skulle ha orkat vara med vid någon sådan. Tjuren konstaterades vara såväl vanvårdad som avmagrad och då avlivning skett utan avblodning fanns K.E. göra sig skyldig till djurplågeri.⁸¹

Kommentar

Hunden konstaterades ha utsatts för svårt och onödigt lidande. Avseende avlivningen av tjuren påpekas inte lidandet annat än att djurskyddsinspektören i vittnesmål uppgivit att hon utgick från att tjuren led. Fallet är avseende tjuren ett typiskt exempel där avlivning inte skett enligt

⁷⁹ Svea hovrätt, mål nr B 693-12, avgörandedatum 2012-06-19.

⁸⁰ Skott i djurets panna (in i hjärnan och förlängda märgen) medför endast bedövning och medvetlöshet av djuret. Först när djuret sticks med kniv och därmed avblodas upphör hjärtverksamhet och djuret dör. Enligt gällande föreskrifter ska avblodning ske inom 1 minut från skottet. Se även SJVFS 2007:77 och 2008:69, L 22. Avlivning i strid med DL, DF och andra tillhörande föreskrifter är straffbart enligt 36 § DL.

⁸¹ Värmlands tingsrätt, mål nr B 4081-12, avgörandedatum 2012-11-13.

gängse föreskrifter.⁸² Förfarandet är således att hänföra till gärningsrekvisitet ”på annat sätt” i BrB 16:13.

3.3.8 Värmlands tingsrätt, mål B 2592-10 Vanvård av nötkreatur

Omständigheter

Två bröder höll nötkreatur för mjölkproduktion. De beslöt avveckla verksamheten och skickade de flesta av djuren till slakt, men behöll 10 nötkreatur. På gården fann polis och veterinär minst 10 döda kalvar på en loge samt åtta avmagrade och sjuka kvigor uppbundna i ladugården. Mellan kvigorna låg två vuxna självdöda kor. Djuren var vanvårdade och hade varken tillgång till vatten eller foder. En kviga var i så dåligt skick att den avlivades direkt, medan återstående djur avlivades på plats dagen efter. De tilltalade medgav viss oaksamhet, men gjorde gällande att den inte varit grov.

Bedömningen i målet

Tingsrätten slog fast, att genom veterinärens vittnesmål och den skriftliga bevisningen, de tilltalade otillbörligen utsatt åtminstone 20 nötkreatur för lidande under flera månader genom vanvård och underlåtenhet att tillkalla veterinär. Rätten angav att det var ”uppenbart att djur som vanvårdas på sätt som nu skett riskerar att utsättas för ett stort lidande”. Vidare framhölls att de tilltalade hade såväl utbildning inom, som lång erfarenhet av, jordbruk och djurhållning, varför de måste ha varit medvetna om risken. De ansågs ha visat sig ligkiltiga inför djurens lidande och dömdes för djurplågeri, uppsåtligt brott.⁸³

Kommentar

Rätten graderade lidandet som stort och vanvården konstaterades ha varit mycket allvarlig. Av domen framgår att stor vikt lades vid såväl veterinärens vittnesmål som den skriftliga bevisningen, vilka sammantagna tydligt pekade på djurens lidande.

3.4 Avslutande kommentar

Ovanstående rättsfall visar olika former av djurplågeri och, då så inte ansetts vara begånget, brott mot djurskyddslagen. I domar av såväl äldre som yngre datum belyses djurs lidande. I vissa av rättsfallen har domstol och/eller vittne, dessutom graderat djurs lidande, vilket ibland

⁸² Se även under avsnitt 2.3.3.

⁸³ Värmlands tingsrätt, mål nr B 2592-10, avgörandedatum 2011-03-25.

fått betydelse för påföljden. Vidare ger rättsfallsreferaten en bild av hur bedömningen av olika rekvisit i djurplågeriparagrafen, BrB 16:13, kan ta sig uttryck i praktik och rättstillämpning. Då fall av djurplågeri i form av framför allt vanvård är förhållandevis vanliga finns flera sådana med bland referaten. Givetvis har även givits andra gärningsexempel, såsom tortyrliknande omständigheter vid misshandel, även om dessa inte är lika vanligt förekommande.

4 Analys och egna reflektioner

4.1 Inledning

I detta kapitel ges framför allt en analys av rättsfallen med fokus på begreppet djurs lidande. Analysen kopplas även till gällande rätt avseende lagtext och förarbeten. För att vidare sätta in lidandebegreppet i en kontext kommenteras även problem eller oklarheter som kan förekomma vid bedömning av djurs lidande. Andra reflektioner som gjorts under arbetet med uppsatsen, avseende djurs lidande och djurens plats i rättsordningen, framkommer också.

4.2 Djurs lidande

4.2.1 Vad är lidande?

Djurplågeribrottet i BrB 16:13 uppställer krav på att den otillåtna gärningen ska ha effekten eller följden att djuret lider. Lagtexten anger emellertid inte vad rekvisitet åsyftar. Av förarbetena framgår att ”någon ytterligare gradering av lidandet eller bedömning av dess varaktighet” inte behöver företas för att rekvisitet ska anses vara uppfyllt.⁸⁴ Lidandet torde vidare utmärkas av ”att den plåga som djuret utsatts för har haft en inte blott obetydlig intensitet och varaktighet”.⁸⁵ Enligt min mening (och tolkning) torde det alltså, för att uppfylla rekvisitet, räcka med *att* lidande, av inte blott obetydlig intensitet och varaktighet, konstateras och därmed inte krävas att det vidare preciseras *hur stort* detta lidande varit. Jag anser således att djurplågeriparagrafens lidandekrav är tämligen lågt ställt. Jämförelsevis kan framhållas att strafflagens skrivning istället åsyftade ”uppenbar grymhet”, vilket torde kräva mer än dagens ”lidande” för att anses uppfyllt. Vidare har uppmärksamats att det i äldre rättsfall, såsom till exempel NJA 1921 s. 660, gjordes uttalanden om djurens lidande, trots att något sådant lidanderekvisit inte fanns i SL:s djurplågeristadgande. Detta visar på att djurs lidande redan tidigt och långt före BrB:s ikraftträdande, ansågs utgöra en central roll i bedömningen av brott mot djur.

I lagen stadgas alltså *att (ett)* lidande hos djuret ska ha orsakats av den otillåtna gärningen, men vad lidande är eller hur det definieras är alltså oklart. Vad är då lidande? Enligt Svenska Akademiens ordlista är lidande plåga eller sjukdom⁸⁶, men i andra uppslagsverk ges även synonymer såsom vederböda, smärta, kval, börda, prövning, pina och elände, och det förekommer även synonymer eller förklaringar som ”fysisk eller psykisk smärta”.⁸⁷ Likt

⁸⁴ Prop. 1972:122, s. 10, prop. 1965:138, s. 14 och SOU 1961:45, s. 22.

⁸⁵ Samma som föregående fotnot.

⁸⁶ Svenska Akademiens ordlista över svenska språket (2006), s. 519.

⁸⁷ Norstedts svenska synonymordbok (2002), s. 474 och Norstedts PLUS-ordbok (1992), s. 634, båda under ordet ”lidande”.

lagstiftaren, anser jag att lidande inte enbart bör uppfattas som en fysisk åkomma.⁸⁸ Givetvis kan lidande innebära smärta, men att definiera det som just smärta vore inte rätt eftersom smärta är ett fysiologiskt fenomen. Dessutom finns det individer (människor) som kan njuta av smärta. Begreppet lidande är alltså något komplext, för de flesta av oss något negativt, som torde kunna manifesteras i såväl en psykisk känsla som en fysisk skada. Lidande är alltså ett ytterst subjektivt begrepp, vilket kan uppfattas olika beroende på vem eller vad saken gäller.

Att vi använder oss av begreppet lidande likadant avseende djur som avseende människor skulle också kunna vara problematiskt, eftersom vi aldrig helt kommer att kunna veta vad djuren uppfattar och/eller är medvetna om. Djuren kan aldrig som en människa berätta eller på annat sätt återge för oss människor vad som hänt. Möjligtvis kan de ”skrika” rakt ut i form av till exempel morrande eller gnäggnig och/eller bitas eller sparkas. Huruvida de är medvetna om sig själva och sin omgivning är också diskutabelt, dock hör ett sådant resonemang mer hemma inom till filosofi än i denna uppsats. Jag nöjer mig därför med att konstatera att djur, enligt min mening, visst är till viss del medvetna om sig själva och sin omgivning, för hur skulle vi annars kunna lära hästar att svara på en ryttares hjälper⁸⁹ och instruktioner om vad som ska uträttas i form av särskilda steg eller språng och hur kan vi annars förklara hur en häst eller ko ”måttar” in en spark mot en människa?⁹⁰ Att djur inte kan uttrycka sig som vi människor innebär inte, åtminstone för mig, att de är mindre skyddsvärda. Snarare, anser jag, att det borde vara den ”svagare” parten, som inte har förmåga att uttrycka sig i tal och skrift, som ytterligare borde åtnjuta skydd, just därför att det är lätt för en part i överläge att förgräpa sig på de ”svagare”.⁹¹ Resonemanget kan även jämföras med små barn eller funktionshindrade som inte kan uttrycka sig eller ha full förståelse för sin omgivning, vilka vi i vårt svenska samhälle (och i lagen) anser vara skyddsvärda (se vidare under 4.4).

Även om vi (människor) inom fysiologi⁹² och medicin vid smärta kan påvisa till exempel ökade nivåer av hormoner i blodet, att hjärtat slår och pumpar starkare eller ökad aktivitet av ett visst slag av nervimpulser avseende såväl människor som djur, kan vi inte säga att detta är *synonymt med* lidande även om det kan tas som *tecken på* fysiskt lidande. Flera av dessa fysiologiska faktorer kan även mätas avseende viss psykisk påverkan, såsom till exempel

⁸⁸ Inte heller inom medicin (eller veterinärmedicin) finns någon definition av lidande. Att lidande i BrB 16:13 kan vara både psykiskt och fysiskt framgår av prop. 1987/88:93, s. 50, se även under avsnitt 2.3.4.2.

⁸⁹ Hjälper är de ”signaler” ryttaren sänder till hästen genom till exempel viktförflyttning i sadeln, tryck med skänkeln (benet), tag i tygeln eller olika röstuttryck.

⁹⁰ Frågan skulle delvis kunna besvaras med att det från djurets sida är ett försvarsbeteende, dock förklarar detta långt ifrån alla skeenden med djur.

⁹¹ Med ”svagare” menar jag inte svag i fysisk bemärkelse, utan mer som underlägsen på grund av sämre/annan uttrycksförmåga eller liknande.

⁹² Fysiologi = läran om livets, eller kroppens, naturliga företeelser.

stress, vilket också torde kunna innebära visst lidande.⁹³ I praktiken är det dock sällan möjligt att mäta ovanstående parametrar hos det utsatta djuret i fråga, eftersom det fysiska förloppet redan passerat och djuret dessutom många gånger redan är dött, då djurplågeri uppdragas.

Vad vi bör vara uppmärksamma på är också att det är förhållandevis lättare att jämföra tillstånd och/eller känslor mellan två människor än mellan två djur, eftersom djuren inte bara är två olika individer, men också kan vara av olika arter. En art (eller ras, inom arten) kan till exempel ha tjock hud och mycket päls, medan en annan är naken och mer tunnhudad och därför är relativt sett känsligare för yttre våld. Ett annat exempel är att olika djur (-arter) har olika ursprung såsom hästar är flock- och flyktdjur, medan kattdjur ensamlevande (eller åtminstone i små grupper) jagande djur, och att detta påverkar arten och individen i fråga. På samma vis kan det vara onormalt och innebära ett lidande att hålla ett stort djur fängslat⁹⁴ med begränsning av rörelsefriheten, och än mer konstlat om det rör sig om ett djur som är av flyende (och jagad) art, likväl som en instängning av ett mindre djur som en katt eller kanin i en bur eller ett litet rum också kan innebära psykisk påverkan och därmed lidande. På grund av detta är det många gånger av stor vikt att kännedom om djurets (artens) naturliga beteende finns vid avgörandet huruvida en företeelse inneburit lidande för djuret i fråga.

Sammanfattningsvis kan sägas att begreppet lidande i BrB 16:13 trots uttalanden i förarbeten och doktrin är tämligen oprecist. Även om det för att avgöra huruvida rekvisitet är uppfyllt ibland krävs utlåtanden och förtydliganden som domstol får ta ställning till, anser jag det inte möjligt att ändra formuleringen till något mer absolut. Skulle så göras skulle det krävas en hel ”katalog” med exempel på olika företeelser av lidande och ändå skulle alla tänkbara fall sannolikt inte kunna räknas upp. Jag ser därför en poäng i att lidandebegreppet inte är mer preciserat än som nu är, just eftersom rekvisitet innefattar många olika typer av lidande som kan åsamkas många olika djurarter. Problemet med rekvisitet lidande i BrB 16:13 består dock inte bara i *vad* lidande är, utan även *hur* grunden för *bedömningen* av lidandet *ska ske*. Problematiken avseende denna bedömning faller dock utan för uppsatsens syfte och avgränsning.

⁹³ Avseende fysiologi och anatomi anser jag mig som leg. vet. ha tillräckliga kunskaper för att kunna uttala mig om detta, emellertid kan detta mer eller mindre anses allmänt känt och finns även att slå upp i vilken grundläggande bok inom fysiologi (och medicin) som helst.

⁹⁴ Inte som i fängelse. Fängsel i detta fall kan utgöras av till exempel grimma och grimskäft, annan tjuvdringsanordning eller någon form av tvångsutrymme medelst vilket djuret hålles fast eller i viss mån fixeras.

4.2.2 Lidande i rättsfallen

I rättsfallen är det, trots att så inte är erforderligt, vanligt förekommande att vittne och/eller domstol graderar lidandet med formuleringar som ”oavbrutet pågående svårt lidande”⁹⁵, ”betydande lidande”⁹⁶, ”avsevärt fysiskt och psykiskt lidande”⁹⁷ och ”svårt”⁹⁸ eller ”stort”⁹⁹ lidande. Som yrkesverksam veterinär har jag också flera gånger blivit ombedd, av rättsens ledamöter eller av åklagare, att om möjligt precisera djurets lidande avseende vari det består, hur omfattande det varit och hur länge det kan ha pågått.

Då det för att rekvisitet ska anses vara uppfyllt räcker med ett tämligen litet eller lindrigt lidande (jämför förarbetsuttalanden under 4.2.1), tolkar jag dessa försök till graderingar och specificeringar av djurets lidande, som frågor ställda för ledning vid bestämmande av påföljd och bedömning av hur högt straffvärdet ska sättas, snarare än för att avgöra huruvida rekvisitet i sig är uppfyllt. Detta ligger också i linje med nästan samtliga genomgångna referat och domar, där det många gånger redan är, för såväl domstol som läsare, fullt uppenbart att djuret i fråga har lidit.¹⁰⁰

Som exempel på lidandets inverkan på straffvärde och påföljd kan NJA 2006 s. 339 och Svea hovrätts dom i mål B 693-12 nämnas. I det första av fallen var inte fråga om att lidanderekvisitet inte var uppfyllt, utan lidande var uppenbart då djuren vanvårdats och elva nötkreatur lämnats att självdö. HD fastslog i fallet att brottsligheten avsåg ett stort antal djur som under lång tid utsatts för ”betydande lidande”. Detta beaktades vid påföljdsbestämningen som med hänsyn till det ”omfattande lidande” djuren utsatts för fastslog att straffvärdet måste motsvara sex månaders fängelse.¹⁰¹ I det andra fallet fastslog hovrätten att misshandeln av en hundvalp avsåg upprepade allvarliga fall av djurplågeri, vilka var för sig renderade högt straffvärde. Med beaktande av detta fastslog HovR:n TR:ns domslut och den tilltalade dömdes för djurplågeri till fängelse 1 år och 3 månader.

De båda rättsfallen slår vidare även fast att djurplågeri kan, men inte behöver, utgöra artbrott. Även om brottslighetens art hänför sig till påföljdsbestämningen och innebär att presumtionen mot fängelse bryts (även om straffvärdet inte annars bedöms högt)¹⁰², anser jag dessa rättsfall vara mycket viktiga då de pekar på att djurplågeri är ett mycket allvarligt brott

⁹⁵ NJA 1921 s. 660.

⁹⁶ NJA 2006 s. 339.

⁹⁷ RH 2011:19.

⁹⁸ Svea hovrätt, mål B 693-12, avgörandedatum 2012-06-19.

⁹⁹ Värmlands tingsrätt, mål B 2592-10, avgörandedatum 2011-03-25.

¹⁰⁰ Utöver de i kapitel 3 refererade rättsfallen har författaren läst cirka 30 ytterligare domar och/eller referat avseende djurplågeri.

¹⁰¹ NJA 2006 s. 339.

¹⁰² Jareborg och Zila (2014), s. 139-141.

som vid vissa omständigheter anses vara av just artbrottskaraktär. I doktrinen ges som exempel på sådana omständigheter som är av betydelse för om gärning bedöms som artbrott, användning av vapen eller tillhyggen, skyddslöst offer, särskild hänsynslöshet och frånvaro av provokation (oftast vid våldsbrott).¹⁰³ Även om typfallet oftast avser misshandel (av människa), menar jag att flera av omständigheterna också går väl att applicera på djurplågeri där djuren är tämligen skyddslösa offer som inte provocerar gärningsmannen.

Att det legat kvar kroppar från döda djur bland levande individer, har i rättsfallen tolkats på olika sätt. I ett mål slog rätten fast att de tilltalade genom att låta döda nötkreatur ligga kvar inne i ladugården uppstod risk för smitta, men att det inte kunde visas att detsamma innebar att djuren härigenom utsattes för lidande.¹⁰⁴ I ett annat mål ansågs däremot, att det genom att självdöda djur legat kvar bland levande får och nötkreatur, kunde fastslås att det inneburit både smittrisk och del utav vanvård som orsakat (de levande) djuren lidande.¹⁰⁵ Att självdöda kvarlämnade djur innebär smittrisk är det inget tvivel om. Vad som i dessa fall förvånar mig är snarare att det inte påpekas att, att lämna djur att självdö innebär lidande, och detta oavsett om djuren dör av sjukdom eller av utmärgling. Att sådant inte tas upp kan givetvis bero på vad åklagaren tar upp i gärningsbeskrivningen, men i åtminstone det ena av fallen står tydligt som del av gärningsbeskrivningen att 39 nötkreatur lämnats att självdö till följd av vanvård.¹⁰⁶ Enligt min mening torde det inte råda något som helst tvivel om att det innebär lidande för ett stort djur att självdö.¹⁰⁷

Genomgången av rättsfall visar att ogillanden av åtal sällan sker enbart på grund av rekvisitet ”lidande”, vilket även tidigare angivits i doktrinen.¹⁰⁸ Det framhålls dock fortfarande det motsatta av såväl utredare inom polisen som av åklagare, vilka menar på att ”hela förundersökningen kan stå eller falla med vittnesmålet från veterinären” om inte lidandet kan styrkas.¹⁰⁹ Eftersom detta inte synts i genomgångna rättsfall tolkar jag det som att flertalet fall

¹⁰³ Jareborg och Zila (2014), s. 142-143. Märk även att omständighet som kan påverka huruvida gärningen är att bedöma som artbrott inte utesluter att samma omständighet också påverkar straffvärdet.

¹⁰⁴ Värmlands tingsrätt, mål nr B 2592-10, avgörandedatum 2011-03-25.

¹⁰⁵ Värmlands tingsrätt, mål nr B 1169-10, avgörandedatum 2011-02-01.

¹⁰⁶ Värmlands tingsrätt, mål nr B 1169-10, avgörandedatum 2011-02-01.

¹⁰⁷ Stordjur (häst, nöt etcetera) lämnas sällan att självdö då de flesta avlivas på plats eller skickas på slakt innan de blir så dåliga på grund av sjukdom, ålder och/eller utmärgling att de självdör. Med dagens produktions- och nyttjandeformer är det även så att stordjur mycket sällan tillåts bli så gamla som de kanske skulle kunna bli om man inte såg till bland annat ekonomi. Jag är även av uppfattningen att det inte ”rättvisande” går att jämföra dödsförloppet mellan en gammal människa och ett relativt sett lika gammalt stordjur.

¹⁰⁸ Striwing (1987), s.161.

¹⁰⁹ Andersson och Jacobsson vid seminarium om hantering av djurskyddsbrott 2014-10-30, Uppsala, Beck-Friis (2014), s. 35 samt utförligare resonemang med hänvisning till dessa av Hjalmarson Vertovec (2015), s. 17.

där lidande inte tros kunna styrkas, av förklarliga skäl eftersom så ska vara, faller bort redan innan de når till åtalsanmälan.

I doktrinen anger Striwing att viss sammanblandning av lidanderekvisitet och bevisningen för detsamma kan förekomma genom att domstolen ogillar åtal med motivering att lidandet inte manifesterats i några på djuret utvärtes synliga tecken.¹¹⁰

I RH 2005:31, vilket rörde en häst piskad av travkusk, hänvisades till såväl förarbeten till BrB 16:13 som sådana till DL. Det framhölls å ena sidan att någon gradering av lidandet inte krävdes och inte heller att lidandet behövde vara vare sig höggradigt eller långvarigt för att uppfylla rekvisitet. Å andra sidan framhölls också att ett lättare slag med spö eller hand i tillrättavisande syfte inte behöver innebära aga¹¹¹ även om det medför smärta. Därefter konstaterades att det i målet ansågs styrkt att kusken under en tid av 20 sekunder utdelat hästen 14 spöslag, vilka tillfogat hästen viss smärta, men knappast några synliga skador. Till följd av detta ansågs misshandeln som hästen utsattes för inte innebära sådant lidande att gärningen kunde anses utgöra djurplågeri.¹¹²

Huruvida domstolen menade att lidanderekvisitet inte ansågs uppfyllt på grund av att lidandet varat under så kort tid (20 sekunder) eller för att det inte gick att påvisa några synbara skador på hästen, framgår inte av referatet. Jag anser det vara otydligt motiverat varför lidandet, då det ändå av domstolen betecknas som just misshandel och fastslås orsaka viss smärta, inte anses uppfylla rekvisitet. Enligt min mening tycks domstolens hållning tyda på att stor vikt fortfarande lagts vid de mer fysiska uttrycken smärta och (avsaknaden av) synliga skador, vilket gjort att man i fallet inte anser att hästen tillfogats ”tillräckligt” stort lidande för att rekvisitet ska anses uppfyllt. Detta trots att det i domens föregående stycke konstaterats att lidande inte behöver vara vare sig höggradigt eller långvarigt.

Vidare tolkar jag det skiljaktiga hovrättsrådets uttryck om att spöslag mot hästs ryggparti kan förorsaka märken, men inte behöver göra det,¹¹³ som att den skiljaktiges synpunkt pekar i riktning mot en viss sammanblandning av rekvisitet ”lidande” och dess bevisning. Likt det skiljaktiga hovrättsrådet är också jag av uppfattningen att kusken borde ha dömts för djurplågeri. Detta eftersom det, såsom jag tolkar det (och som den skiljaktige pekar på), är så att man i och med att spöslag mot häst kan, men inte behöver, förorsaka synliga märken, inte kan bevisa vare sig spöslagen (agerandet) eller lidandet (följden), men inte heller att detta *inte*

¹¹⁰ Striwing (1987), s. 162-164 (med hänvisning till Lindesbergs tingsrätt 1980/DB 42 och Linköpings tingsrätt 1981/DB 791).

¹¹¹ Jämför 5 § DL. Se även avsnitt 2.4.1.

¹¹² RH 2005:31.

¹¹³ RH 2005:31.

skulle innebära lidande för djuret i fråga. I fallet rådde det heller ingen tvekan om att kusken spöat hästen eftersom förloppet fanns med på film, varför märken på hästen inte torde utgöra ett led i bevisningen för spöandet, utan möjligtvis för lidandet. För detta talar även att samme skiljaktige ansåg det klarlagt att slagen orsakat hästen ”plåga som haft en icke blott obetydlig intensitet och varaktighet” och att kusken skulle dömas för djurplågeri och inte endast för brott mot djurskyddslagen.¹¹⁴

Några andra fall av möjlig sådan sammanblandning av uppfyllande av rekvisitet och bevisningen av detsamma, eller närmare bestämt av lidande och synliga tecken på lidande, har jag dock inte funnit. Om så ändå finns anser jag det vara av yttersta vikt att det påpekas, och kanske även än en gång fastslås, att det avseende lidanderekvisitets uppfyllande, inte krävs mer än just obetydlig intensitet eller varaktighet. Att kravet på lidande inte är högre ställt än så är också viktigt att framhålla då det inte är lagstiftarens mening att endast djur (egentligen djurs lidande) som lidit i större utsträckning ska kunna falla inom djurplågeriparagrafen. Detta är framför allt viktigt för att det i rättskipningen inte ska finnas eller ske några felaktigheter varvid eventuella gärningsmän går fria från straff på grund av att djuren inte uppvisar påvisbara skador (bevisning för lidande) även om de utsatts för lidande (rekvisitet uppfyllt). Om kravet på lidande skulle vara högre ställt och dessutom innebära krav på påvisbara (synliga) skador skulle det av gärningsmannen (och kanske även annan) kunna tolkas som att det från samhället och lagens sida inte spelar roll om djur utsätts för lidande om lidandet inte manifesteras i något syn- och/eller mätbart. Detta skulle i sin tur kunna medföra att än fler djur utsätts för brottsliga handlingar om synen på djurplågeri ändras i och med en feltolkning av lidanderekvisitet. Vidare bör även has i åtanke att djurplågeri enligt BrB 16:13 innefattar ”allt” djurplågeri och således inte är uppdelat i olika grader såsom vissa andra brott, som till exempel misshandel (BrB 3:5) respektive grov misshandel (BrB 3:6).

I och med att det blivit vanligare att även djurs lidande kan påvisas och godtas vara psykiskt, och alltså inte bara fysiskt, torde liknande sammanblandning alltmer undvikas. Likaså anser jag, att problematik avseende huruvida lidande måste bestå i skada eller inte, inte längre borde uppstå då tillämpningen gått mer och mer från krav på fysisk eller synbar skada till att omfatta alla möjliga sorters lidande. En bidragande faktor till att så är, torde vara att vetenskapen ständigt går framåt och att man inom veterinärmedicin numera kan påvisa sådant som stegrade hormonnivåer och liknande i samband med stress och andra psykiska tillstånd.¹¹⁵

¹¹⁴ RH 2005:31, (sista sidan).

¹¹⁵ Stress är även om det kan upplevas som psykiskt, således även mätbart fysiskt sett.

En iakttagelse som gjorts vid läsning och analys av rättsfallen, är att det på senare år, förekommer skrivningar av såväl ”otillbörligt lidande” som ”otillbörligt tillfoga lidande”, och att dessa blandas flera gånger förekommande i ett och samma domslut. Det förefaller mig därmed som om vissa av domstolarna inte riktigt ”hängt med” i utvecklingen, eller kanske snarare alltså är fast i den tidigare lydelsen av BrB 16:13.¹¹⁶ Detta får då begreppen blandas samman konsekvensen att kravet på, och bevisningen avseende, lidande kan ställas högre om det inte bara ska påvisas *ett* lidande, utan *ett otillbörligt* sådant (istället för att den orsakande handlingen skett otillbörligen). Med formuleringen ”otillbörligt lidande” blir således lagstiftningen, och tillämpningen av densamma, restriktivare än vid formuleringen ”otillbörligen tillfoga lidande” (se även under 2.3.4.1).

4.3 Utlåtanden från veterinärer och andra vittnen/sakkunniga

Då djurs lidande inte är enkelt definierbart och då det handlar om just djur, anses veterinärer, på grund av sin utbildning, vara särskilt kunniga att uttala sig om djurs ”upplevelser” och deras lidande.¹¹⁷ Detta medför att djurets lidande i djurplågerifall ofta styrks med hjälp av skriftlig eller muntlig bevisning från veterinärer och/eller djurskyddsinspektörer. Av lästa rättsfall framkommer att då veterinär hörts i rättegång fastslår domstol nästan alltid vad veterinär uppgivit avseende djurets lidande. Har däremot endast intyg eller utlåtande inhämtats i skriftlig form är det inte lika vanligt förekommande att lidandet preciseras i domarna.¹¹⁸

Det är långt ifrån alla veterinärer som är beredda, att i rättegång, som vittne eller sakkunnig avge utlåtande om djurs lidande. En viss osäkerhet torde ligga i att vederbörande inte vet eller förstår vad domstolen efterfrågar, då lidandet önskas preciserat och beskrivet. Tillsammans med en utebliven definition och/eller förklaring av lidande i BrB 16:13 anser jag att denna osäkerhet ibland kan innebära att rekvisitet lidande inte, eller inte lika ”lätt”, anses uppfyllt. En annan försvårande omständighet vid bedömningen av lidanderekvisitet är att veterinär- respektive juristkår inte använder sig av samma språk, varför flera fackuttryck kan misstolkas, vilket påverkar lidandebedömningen.¹¹⁹ En otydlighet avseende begreppet lidande kan dessutom medföra att feltolkningar och/eller bokstavstolkningar av rekvisitet görs. Även om lagen framför allt läses, tolkas och tillämpas av jurister, riktar sig lagen samtidigt till alla

¹¹⁶ Sedan lagändring 1965 med ikraftträdande 1966-07-01 är skrivningen ”otillbörligen utsätter djur för lidande”, se SFS 1965:726.

¹¹⁷ Även framfört av Striwing. Se Striwing (1987), s. 164.

¹¹⁸ Detta baseras inte bara på de tio refererande rättsfallen som återfinns i uppsatsen, utan hänför sig till de cirka 40 rättsfall jag gått igenom under arbetet med uppsatsen.

¹¹⁹ Ett tydligt exempel på sådan feltolkning ges i inledningen under 1.1. Se även Hjalmarson Vertovec (2015), s. 16-17 och 22-23.

(däribland veterinärer och djurhållare) i vårt svenska samhälle, vilket gör att många olika tolkningar ändå kan uppstå. En problematik kopplad till otydligheten avseende djurplågeristadgandets lidandebegrepp kan således uppstå vid bedömning av bestämmelsen i sig, men även få konsekvenser, i form av språkliga feltolkningar, under förhandlingen i målet. Detta kan i sin tur komma att påverka både tillämpningen av bestämmelsen och utgången i målet.

En annan iakttagelse avseende rättsfallen är att det, i linje med att även djurs psykiska (och inte bara fysiska) lidande påvisas, numera även förekommer att etolog anlitas för att avge sakkunnigutlåtande. Så var fallet i Svea hovrätts mål B 693-12 där etolog uttalade att sådan misshandel av valp som förekom i målet var tortyrliknande och att hunden bör ha reagerat med ”svår dödsångest och otroligt lidande”. Likt resonemanget ovan avseende veterinärs utlåtande om djurs lidande, var det i fallet uppenbart att valpen utsatts för lidande och att detta skett otillbörligen, men med beaktande av bland annat etologens utlåtande kunde brottets art och sedermera brottets straffvärde värderas respektive sättas högre.¹²⁰

Jag anser att det även är viktigt att påpeka att rätten givetvis har att bilda sig sin egen uppfattning och att det i domstol i Sverige föreligger rätten att fritt pröva och värdera bevisningen, vilket framgår av rättegångsbalken (RB) 35:1. Därmed har domstolen möjlighet att bortse från viss bevisning och är således inte bunden av vare sig veterinärs, eller annans, utsaga.¹²¹ I litteraturen finns, av Striwing visat, rättsfall där sakkunnigbevisning inte gav positivt stöd för att djuret lidit, men domstolen ändå konstaterade att djuren i fråga utsatts för otillbörligt lidande.¹²² Ett annat exempel på den fria bevisprövningen återfinns i TR:ns bedömning i RH 1999:85 där det fastslogs att ståltråd i munnen på häst inneburit lidande även om den ene i målet vittnande veterinären anfört att ståltråd i hästens mun inte nödvändigtvis behöver utgöra lidande och att det inte går att generalisera huruvida företeelsen utgör ett lidande eller enbart obehag eller besvär.¹²³

¹²⁰ Svea hovrätt, mål nr B 693-12.

¹²¹ För att förtydliga och undvika feltolkningar av fackspråkstermer anser jag att veterinär i intyg/utlåtande alltid i möjligaste mån bör använda sig av objektiva mått och uttryck, även om dessa kan kompletteras av medicinska benämningar. Om objektiva iakttagelser och undersökningar behandlas separat från subjektiv bedömning och utlåtande om fynd, underlättas bedömningen av uppgifterna för domstolens (inte medicinskt utbildade) ledamöter som därigenom lättare kan bilda sig en egen uppfattning om fallet.

¹²² Striwing (1987), s. 164-165 (med hänvisning till Hässleholms tingsrätt 1980/DB 378).

¹²³ RH 1999:85.

4.4 Andra iakttagelser och reflektioner

Då det såväl i förarbeten, kommentarer som refererade rättsfall förekommer jämförelser med eller skrivningar från, misshandelsstadgandet i BrB 3:5 avseende ”smärta av någorlunda intensitet och varaktighet”¹²⁴ avseende just gärningstypen misshandel (i djurplågeristadgandet), bör något om gärningar som anses vara ringa nämnas. Avseende misshandel mot människa är straffsattserna olika för brott av normalgraden eller brott som anses vara ringa. Likaså stadgas om strängare straff för misshandel som är att anse som grov eller synnerligen grov i BrB 3:6.

Vad gäller djurplågeri i BrB 16:13 kan först konstateras att misshandel endast utgör en av gärningstyperna i stadgandet. Vidare görs bedömning avseende huruvida misshandel är av ringa eller normalgrad istället, då brottet djurplågeri även har krav på följd i form av djurs lidande, i praktiken genom bedömningen av djurets lidande. Till detta kommer att lidandet ska ha tillfogats djuret otillbörligen, varför bedömningen inte direkt är att jämföra med den avseende BrB 3:5. I BrB 3:5 spelar det ingen roll hur tillfogandet av kroppsskada, sjukdom eller smärta, eller försättande i vanmakt skett, eftersom allt sådant tillfogande är oaccepterat och därmed straffbart. I BrB 16:13 är det dock endast lidande som tillfogats djuret otillbörligen som kan medföra straffansvar eftersom lagen avseende djur i vissa (lagstadgade) fall godtar att djur utsätts för lidande. (Se även under 2.3.4.1.) Djurplågeristadgandet i BrB 16:13 avser, till skillnad från BrB 3:5 och 3:6, alla grader av djurplågeri, och inbegriper således alltifrån ringa till grovt djurplågeri. I DL:s straffbestämmelser finns däremot särskilt stadgande om att då gärning är att döma som ringa inte ska dömas till ansvar. Detta gäller dock inte straffbestämmelsen i 36 c § DL avseende förbud mot sexuella handlingar med djur, där gärningen alltså anses oacceptabel även om den är av ringa grad.

I flertalet rättsfall ges inte någon särskilt utförlig motivering av gärningsmannens uppsåt. Vad gäller bedömningen av gärningsmannens oaktsamhet ges däremot oftare en mer utförlig redogörelse över vad som beaktas och vad det får för konsekvenser för bedömningen av ansvarsfrågan. Av Värmlands tingsrätts dom i mål B 2592-10 framgår dock såväl vikten av handlingsplikt som uppsåtsbedömningen i fallet. Handlingsplikt fastslogs föreligga, varför flertalet underlåtenheter var straffbara. Vid ansvarsbedömningen påpekades att då de tilltalade hade såväl utbildning inom, som mångårig erfarenhet av, jordbruk och djurhållning kunde kraven på dem ställas högre än normalt. Detta medförde att de tilltalade ansågs måst ha varit

¹²⁴ Prop. 1972:122, s. 10, prop. 1965:138, s. 14, prop. 1961: 45, s. 22, Holmqvist m. fl. (2013), BrB 16:13, s. 1 samt RH 2005:31.

medvetna om risken att utsätta djuren för stort lidande. Då de även visat sig likgiltiga inför djurens lidande dömdes de för uppsåtligt djurplågeri.¹²⁵ Således framgår att de tilltalade agerat med likgiltighetsuppsåt. Även i RH 1994:1 fastslogs handlingsplikt, och således möjlighet till straffansvar för underlåtenhet, för stallägare som inhyste hästar trots att även djurägaren var handlingspliktig avseende samma hästar.

Avseende uppsåtsbedömningen kan även nämnas att det i flera rättsfall, även av senare datum och därmed efter att kriterierna för uppsåtsformerna ändrats, fortfarande förekommer argumentation avseende de i de gamla förarbetena omnämnda uppsåtsformerna istället för nu gällande avsikts-, insikts- respektive likgiltighetsuppsåt.

Då djurs lidande är av central roll och stor vikt i vår rättsordning avseende brott mot djur, anser jag att djur trots att de anses vara rättighetslösa ting, ytterligare bör framhållas som subjekt och inte bara objekt. Jag anser att vi något oftare än idag, utan att förmänskliga dem, borde söka sätta oss in i hur situationen är, och/eller om möjligt upplevs, ur djurets perspektiv. Jag menar med detta inte att djur ska inta position som rättssubjekt, vilket naturligtvis inte är praktiskt möjligt, men att vi borde se dem som subjekt, mer i form av individer, än i form av ting som utgör bevisning. På detta sätt menar jag att djurets utsatthet och lidande än mer kan synliggöras, vilket förhoppningsvis skulle kunna uppmärksamma gemene man på missförhållanden som därmed tidigare kan påpekas och åtgärdas. Även om lagstiftningen med avseende på djurs lidande är fungerande, är jag icke desto mindre av åsikten att mörkertalet avseende brottsutsatta djur förblir stort.

En för mig återkommande tanke är att, djur i flera avseenden liknar små barn. De kan inte i någon större utsträckning försvara sig och inte heller prata eller berätta vad de varit med om. Vi människor och framför allt vuxna (eller de som är äldre barn) har därför än större ansvar och skyldighet avseende skydd av sådana försvarslösa individer. Likt principen om barnets bästa¹²⁶, föräldrabalken (FB) 6:2 a, som stadgar att barnets bästa ska sättas i främsta rummet, anser jag att någon form av stadgande kunde övervägas att bli infört avseende djurets bästa i avsikt att förstärka djurskyddet. Jag ser dock viss svårighet i en hypotetisk princip om djurets bästa i och med att vi människor nyttjar, och utnyttjar, djur för såväl produktion, forskning och utbildning som rekreation och nöje, vilket nästan i samtliga fall inte är förenligt med något djurs bästa. Möjligtvis skulle det kunna gå att införa ett stadgande om att djurets bästa i

¹²⁵ Värmlands tingsrätt, mål nr B 2592-10, dom meddelad 2011-03-25 i Karlstad.

¹²⁶ Enligt föräldrabalkens portalparagraf 6:2 a ska barnets bästa vara avgörande för alla beslut om vårdnad, boende och umgänge. Även enligt FN:s konvention om barnets rättigheter, även kallad barnkonventionen, stadgas att barnets bästa ska komma i främsta rummet, se barnkonventionen artikel 3.

möjligaste mån ska sättas i främsta rummet. Det skulle dock krävas att hänsyn till vissa företeelser, såsom till exempel vetenskaplig forskning eller livsmedelsproduktion tas, vilket medför att en princip om djurets bästa skulle gälla i möjligaste mån och utsträckning som aktuell verksamhet tillåter. Som exempel kan nämnas att det är accepterat att nyttja kor för mjölkproduktion trots att en ko under naturliga betingelser inte skulle producera en mjölmängd i närheten av vad hon gör idag, jämfört med vad hon producerar för att försörja en kalv.

Ett eventuellt nytt stadgande till förtydligande av djurskyddet skulle lämpligen föras in i DL som en ytterligare, eller utvidgning av befintlig, portalparagraf, medan BrB 16:13 bör lämnas oförändrad. Även om resonemanget enbart hålls på en hypotetisk nivå och är långt ifrån ett färdigt förslag anser jag i vart fall att något bör göras för att djurskyddet ska upprätthållas och att djurens väl och ve så långt är möjligt sätts i främsta rummet.

4.5 Avslutande kommentar

Någon exakt definition av (djurs) lidande finns inte. Sannolikt skulle det inte heller gå att formulera någon sådan, därför är rekvisitet lidande i BrB 16:13 inte mer preciserat.

I analysen har framkommit att domstol oftast lägger stor vikt vid veterinärens yttrande avseende djurets lidande även om så kallad fri bevisprövning råder. Många gånger efterfrågas en precisering eller gradering av lidandet, även om det är uppenbart att den begångna gärningen eller underlåtenheten i sig medfört att djuret tillfogats lidande och att lidanderekvisitet redan bör anses vara uppfyllt. I sådana fall är det inte ovanligt att djurets lidande får betydelse vid bestämning av straffvärde och påföljdsbedömning i målet.

Även om djurets lidande redan har en central roll i djurskyddslagstiftningen och djurplågeristadgandet, anser jag att djurskyddet och det individuella djurets väl och ve ytterligare bör uppmärksammas och förstärkas. Därmed bör även vi som djurhållande människor än mer skydda de försvarslösa djuren. För detta ändamål har en tanke om en princip om djurets bästa resonerats kring. Detta ska dock ses just som min egen tankegång och inte tas för något färdigt förslag.

5 Sammanfattning och avslutande diskussion

Syftet med denna uppsats har varit att analysera gällande lagstiftning avseende djurplågeri samt att se hur denna tar sig uttryck i praktiken. Detta har gjorts med fokus på djurs lidande.

Centralt i såväl BrB:s djurplågeristadgande som i djurskyddslagstiftningen är djurs lidande. I BrB 16:13 stadgas att den som otillbörligen utsätter djur för lidande kan dömas för djurplågeri. Genom ”otillbörligen utsätter” signaleras att handling som utsätter djur för lidande endast i undantagsfall är tillåten, men att så kan vara.¹²⁷

Vad lidande egentligen är finns inget enkelt svar på. Den enda precisering som ges i förarbetena till lagen är att lidandet utmärks av ”att den plåga som djuret utsatts för har haft en inte blott obetydlig intensitet och varaktighet”.¹²⁸ Kravet på lidande är därmed inte särskilt högt ställt. Att lidande ska påvisas torde det inte råda någon tvekan om, dock återstår alltså frågan hurdan lidande som avses, eller egentligen vad lidande är. En vanlig feltolkning är att lidande är detsamma som smärta. Lidande kan innebära smärta, men behöver inte så göra och det har i såväl förarbetena som praxis påpekats att djurs lidande kan bestå i psykiskt, och alltså inte bara fysiskt, sådant.¹²⁹

Oavsett om man försöker jämföra lidande mellan djur och människa eller mellan olika djurarter i sig, föreligger skillnader mellan individerna, vilket gör att det inte går att ge en enkel, men heltäckande, definition av lidande. Även om rekvisitet kan upplevas som oprecist och kräva både vidare utredning och bevisning, anser jag att det är en poäng i att inte ytterligare precisera lidandet i lagtexten, just för att inte riskera att exkludera något lidande. Då (djurs) lidande är subjektivt och måste bedömas individuellt i varje enskilt fall, är det av stor vikt att rättens ledamöter och de i målet hörda (veterinärer, djurhållare, jurister etcetera) talar så att alla förstår. Annars kan feltolkning eller missförstånd, framför allt avseende fackuttryck, i värsta fall medföra att rekvisitet lidande inte anses uppfyllt, vilket gör att den tilltalade inte kan dömas för djurplågeri. Lidandebegreppet och bedömningen av detta kan även få konsekvenser vid bestämmande av straffvärde och/eller påföljdsval om omständigheterna är sådana att gärningen bedöms som artbrott.

BrB 16:13 och djurskyddslagstiftningen ger uttryck för att djur (i vårt samhälle och vår rättsordning) är skyddsvärda. Ändå ses djuren som objekt och människans egendom, vilken kan bli behandlad som vilken annan ”sak” som helst. För att ytterligare stärka, men även upprätthålla, djurskyddet och djurens rättsliga status anser jag att vi mer bör se djuren som

¹²⁷ Holmqvist m. fl. (2013), BrB 16:13, s. 2.

¹²⁸ Prop. 1972:122, s. 10, prop. 1965:138, s. 14 och SOU 1961:45, s. 22.

¹²⁹ Prop. 1987/88:93, s. 50.

subjekt. Med detta menar jag inte att djur ska ses som rättssubjekt, vilka kan erhålla rättigheter och skyldigheter, utan att djuren ska ses som subjekt och individer (inte saker) i sig, vilka bör tillerkännas en viss integritet. Märk väl att detta inte är detsamma som att förmänskliga dem. Liksom varje människa är unik är även varje djur så, därför bör vi se dem som skyddsvärda individer och inte bara som saker vi människor kan bestämma över.

Varje uppsats har sina nackdelar, så även denna. Även om problemet med djurs lidande får konsekvenser för och i både straff- och (straff-)processrätt, rymms inte allt i en uppsats avseende 15 högskolepoäng. Jag har därför inriktat mig på den straffrättsliga delen av djurs lidande. Då djurplågeri, och framförallt djurs lidande, är ett inom straffrätten ”smalt område”, finns inte mycket källmaterial utöver förarbetena att tillgå. Därför utgörs en betydande del av källorna till uppsatsen av Striwings litteratur.

För att sätta in lidandebegreppet i ett sammanhang och för att ändå påvisa problemet med olika språk och uttryck, inom till exempel juridik och medicin, har detta kortfattat belysts. För att få en tydligare uppfattning om bedömningen av djurs lidande, vilken ofta baserar sig på veterinärutlåtande eller motsvarande och bevisvärdering av dessa, bör även den processrättsliga delen utredas. Detta lämnar jag dock till ett senare tillfälle att göra.

Slutligtvis önskar jag, som såväl legitimerad veterinär som snart jur. kand., men givetvis även som djurvän, att vi i dagens svenska samhälle fortsätter att värna om djurens väl och ve och att djurskyddet upprätthålls på en hög nivå. På så sätt hoppas jag att lagstiftning som djurplågeristadgandet i BrB 16:13 och straffbestämmelserna i DL inte behöver aktualiseras mer än nödvändigt, ty djur ska inte behöva (otillbörligen) utsättas för lidande.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

Prop. 1921:6 *Förslag till lag om ändrad lydelse av 18 kap. 16 § strafflagen m.m.*

Prop. 1944:43 *Förslag till lag om djurskydd m.m.*

Prop. 1965:138 *Förslag till lag om ändrad lydelse av 16 kap. 13 § brottsbalken m.m.*

Prop. 1972:122 *Förslag till lag om ändring i brottsbalken given Stockholms slott den 27 oktober 1972*

Prop. 1987/88:93 *Om ändring i brottsbalken*

Prop. 2013/14:41 *Ändringar i djurskyddslagen*

SOU 1961:45 *Djurplågeri, vetenskapliga djurförsök samt djurskyddsordning*

SOU 2011:75 *Ny djurskyddslag*

Ds Ju 1972:21 PM om straff för djurplågeri

Litteratur

Asp, Petter, Ulväng, Magnus och Jareborg, Nils (2013), *Kriminalrättens grunder*, Uppsala: Iustus förlag

Holmqvist, Lena, Leijonhufvud, Madeleine, Träskman, Per Ole och Wennberg, Suzanne (2013), *Brottsbalken. En kommentar. Del II (13-24 kap.) Brotten mot allmänheten och staten m.m.*, Stockholm: Norstedts Juridik

Jareborg, Nils (2001), *Allmän kriminalrätt*, Uppsala: Iustus förlag

Jareborg, Nils och Zila, Josef (2014), *Straffrättens påföljdslära*, Stockholm: Norstedts Juridik

Liliequist, Jonas (1992), *Brott, synd och straff: tidelagsbrottet i Sverige under 1600- och 1700-talet*, Diss., Umeå: Umeå universitet

Norstedts PLUS-ordbok (1997), Stockholm: Norstedts förlag

Norstedts svenska synonymordbok. Ord för ord (2002), Stockholm: Norstedts förlag

Stjernberg, Nils (1930), *Kommentar till strafflagen kap. 17-18*, Uppsala: Almqvist & Wiksells boktryckeri A.B.

Striwing, Helena (1987), *Djurplågeri*, Stockholm: Norstedts förlag

Striwing, Helena (1998), *Djur som brottsoffer*, Falun: Bokförlaget Nya Doxa

Svenska Akademiens ordlista över svenska språket (2006), Stockholm: Norstedts akademiska förlag

Ulväng, Magnus, Jareborg, Nils, Friberg, Sandra och Asp, Petter (2012), *Brotten mot staten och allmänheten*, Uppsala: Iustus förlag

Rättsfall

NJA 1921 s. 660

NJA 2004 s. 176

NJA 2006 s. 339

RH 1993:22, Hovrätten över Skåne och Blekinge, mål nr B 771-92, avgörandedatum 1992-12-18

RH 1994:1, Göta hovrätt, mål nr B 113-93, avgörandedatum 1993-12-02

RH 1999:85, Svea hovrätt, mål nr B 1345-98, avgörandedatum 1999-05-11

RH 2005:31, Göta hovrätt, mål nr B 2626-03, avgörandedatum 2004-05-10

RH 2011:19, Svea hovrätt, mål nr B 4110-10, avgörandedatum 2010-07-01

Svea hovrätt, mål nr B 693-12, avgörandedatum 2012-06-19

Värmlands tingsrätt, mål nr B 4081-12, avgörandedatum 2012-11-13

Värmlands tingsrätt, mål nr B 2592-10, avgörandedatum 2011-03-25

Elektroniska källor

Brottsförebyggande rådet, *Nya brottskoder*, 2013-01-14, (hämtad 2014-10-10), www.bra.se/bra.nytt-fran-bra/arkiv/nyheter/2013-01-14-nya-brottskoder.html

Brottsoffermyndigheten, *Information*, (hämtad 2014-12-27), www.brottsoffermyndigheten.se

Övrigt

Beck-Friis, Johan (2014), "SLU-seminarium. Hantering av djurskyddsbrott." i *Svensk Veterinärtidning*, nr 15, 2014

Hjalmarson Vertovec, Romana (2015), *Utredning av brott mot djur*, C-uppsats i polisrätt, Uppsala Universitet

Seminarium om hantering av djurskyddsbrott, SLU, Uppsala 2014-10-30; föreläsningar och diskussioner med bland andra

Andersson, Åsa, kammaråklagare, Söderorts åklagarkammare, Stockholm och

Jacobsson, Lena, inspektör och förundersökningsledare, Djurskyddsgruppen,
Polismyndigheten, Stockholms län